2081 - DB 58
39

Advies Natuurwaarden natuurontwikkeling en waterberging Benedenloop Westerwoldsche Aa, Hamdijk, Bovenlanden en Kuurbos

GEMEENTE REIDERLAND

gemeente BELLINGWEDDE

BügelHajema

Plek voor ideeën

Advies Natuurwaarden
natuurontwikkeling en waterberging
Benedenloop Westerwoldsche Aa,
Hamdijk, Bovenlanden en Kuurbos

Inhoud

Rapport en bijlagen

27 april 2009
Projectnummer 195.23.50.00.11

Ideeën voor een plek

Inhoudsopgave

1	**Samenvatting**		5
	1.1	Aanleiding onderzoek	5
	1.2	Soortenbescherming	5
	1.3	Gebiedsbescherming	6
2	**Inleiding**		9
	2.1	Planbeschrijving	9
	2.2	Flora- en faunawet	10
3	**Beschrijving van het plangebied**		15
	3.1	Historie	15
	3.2	Huidige situatie	15
	3.3	Bodem en water	17
	3.4	Plannen	18
4	**Natuurwaarden**		19
	4.1	Beschermde gebieden	19
	4.2	Soortenonderzoek	21
		4.2.1 Vaatplanten	24
		4.2.2 Zoogdieren - vleermuizen	26
		4.2.3 Zoogdieren - overige	27
		4.2.4 Vogels	29
		4.2.5 Amfibieën	34
		4.2.6 Reptielen	35
		4.2.7 Vissen	36
		4.2.8 Dagvlinders	37
		4.2.9 Libellen	38
		4.2.10 Overige ongewervelde soorten	39
5	**Conclusie**		41
	5.1	Gebiedsbescherming	41
	5.2	Soortenbescherming	42
6	**Bronnen**		47
	6.1	Veldbezoek	47
	6.2	Media	47
	6.3	Gegevens	47
	6.4	Literatuur	48

Bijlagen

1 Samenvatting

1.1 Aanleiding onderzoek

Naar aanleiding van de ernstige wateroverlast in Groningen en Noord-Drenthe in 1998 hebben de betrokken provincies en waterschappen afgesproken maatregelen te treffen om de kans op wateroverlast te verkleinen. In dit kader zijn plannen ontstaan voor de aanleg van (nood)bergingsgebieden voor water ten noorden en zuidwesten van Nieuweschans. In het kader van de Flora- en faunawet is een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezige natuurwaarden in het gebied. Tevens is gekeken naar de effecten op beschermde gebieden in de omgeving in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

1.2 Soortenbescherming

Soortengroep	Verbodsovertreding van beschermde soorten in het plangebied	Vervolgstap
Flora	Grote kaardenbol en zwanenbloem	Geen, vrijstelling
Vleermuizen	-	-
Overige zoogdieren	Aardmuis, bunzing, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bospitsmuis, haas, hermelijn, huispitsmuis, ree, rosse woelmuis, vos, wezel en woelrat.	Geen, vrijstelling
Vogels	Groot aantal broedvogels	Inpassing broedseizoen in planning voor inrichting. Voor inundatie tijdens broedseizoen een ontheffing aanvragen.
Amfibieën	Bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad, meerkikker en kleine watersalamander	Geen, vrijstelling
Reptielen	-	-
Vissen	-	-
Dagvlinders	-	-
Libellen	-	-
Overige soorten	-	-

1.3
Gebiedsbescherming

Het plangebied is geen onderdeel van en grenst niet aan een gebied dat wordt beschermd in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Het ligt wel op korte afstand (500 m) van de Dollard welke onderdeel is van het Natura 2000-gebied Waddenzee. De grens van het beschermde gebied ligt direct ten noorden van het sluizencomplex van Nieuwe Statenzijl. De Waddenzee is tevens aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur. Ook vallen enkele kleinere delen van het plangebied onder de Ecologische Hoofdstructuur. Op kaart 1 van het Provinciaal Omgevingsplan wordt het stroomgebied van het B.L. Tijdenskanaal en de Westerwoldsche Aa daarnaast aangegeven als voorkeurstracé voor een robuuste verbindingszone.

Directe significant verstorende effecten op beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 worden niet verwacht, aangezien de werkzaamheden op enige afstand worden uitgevoerd. Indirecte significant verstorende effecten op beschermde gebieden, zoals het verlies van een foerageergebied van in het beschermde gebied overwinterende en broedende vogels, zijn niet waarschijnlijk, omdat het noordelijke deel van het plangebied een geringe natuurwaarde heeft. Daarnaast zal de natuurwaarde door de ontwikkelingen aanzienlijk toenemen. In het kader van de strategische milieubeoordeling voor de uitwerking van waterbergingsgebieden van het Provinciaal Omgevingsplan is er reeds een passende beoordeling uitgevoerd. Hieruit kwam naar voren dat er geen significant verstorende effecten op het beschermde gebied Waddenzee zullen optreden als gevolg van de (nood)waterbergingen. Deze conclusie is in 2009 in het kader van het MER Waterberging Benedenloop Westerwoldse Aa, Kuurbos, Bovenlanden en Hamdijk nogmaals bekeken door het inrichtingsplan te toetsen aan de Natuurbeschermingswet. Hieruit blijkt wederom dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Waddenzee niet zullen worden aangetast.
Alleen ten aanzien van de ontwikkeling van de jachthaven kunnen negatieve effecten op het beschermde gebied niet geheel op voorhand worden uitgesloten. Deze ontwikkeling is middels een wijzigingsbevoegdheid in het plan opgenomen. Als de plannen concreter zijn, zal een vooroverleg moeten plaatsvinden met het bevoegd gezag in het kader van de oriëntatiefase van de Natuurbeschermingswet 1998. Significant verstorende effecten worden overigens op voorhand niet verwacht. Dit vooroverleg zal worden opgestart zodra het plan concreet is en wordt overwogen de wijzigingsbevoegdheid toe te passen.

De robuuste verbindingszone zal worden aangelegd met het ambitieniveau B1. Het is de bedoeling dat de deelgebieden Hamdijk en Bovenlanden als stapsteen voor deze robuuste verbindingszone zullen worden ingericht. Na ontwikkeling van de robuuste verbindingszone zal het gebied onder de Ecologische Hoofdstructuur gaan vallen. Het gebied als geheel zal een meer natuurlijke inrich-

ting krijgen, waardoor het gebied op langere termijn een veel hoge natuurwaarde zal krijgen. Overleg met bevoegd gezag omtrent de effecten op en inrichting van de robuuste verbindingszone heeft reeds plaatsgevonden en valt verder buiten dit onderzoek.

Inleiding 2

2.1
Planbeschrijving

Ten behoeve van de bestemmingsplanprocedure voor de realisatie van de (nood)waterbergingen Benedenloop Westerwoldsche Aa, Kuurbos, Hamdijk en Bovenlanden in de gemeenten Reiderland en Bellingwedde is het noodzakelijk een onderzoek uit te voeren naar de aanwezige natuurwaarden in het gebied. De figuren 1 en 2 geven de ligging van de genoemde (nood)waterbergingsgebieden weer.

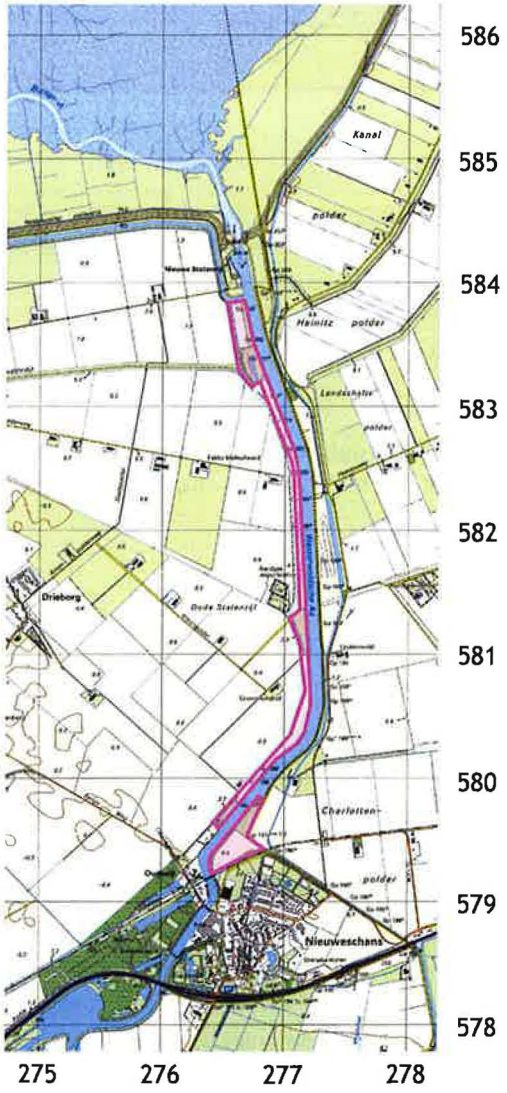

Figuur 1. Deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa (roze), omliggend gebied en kilometerhokken (grijze lijnen)

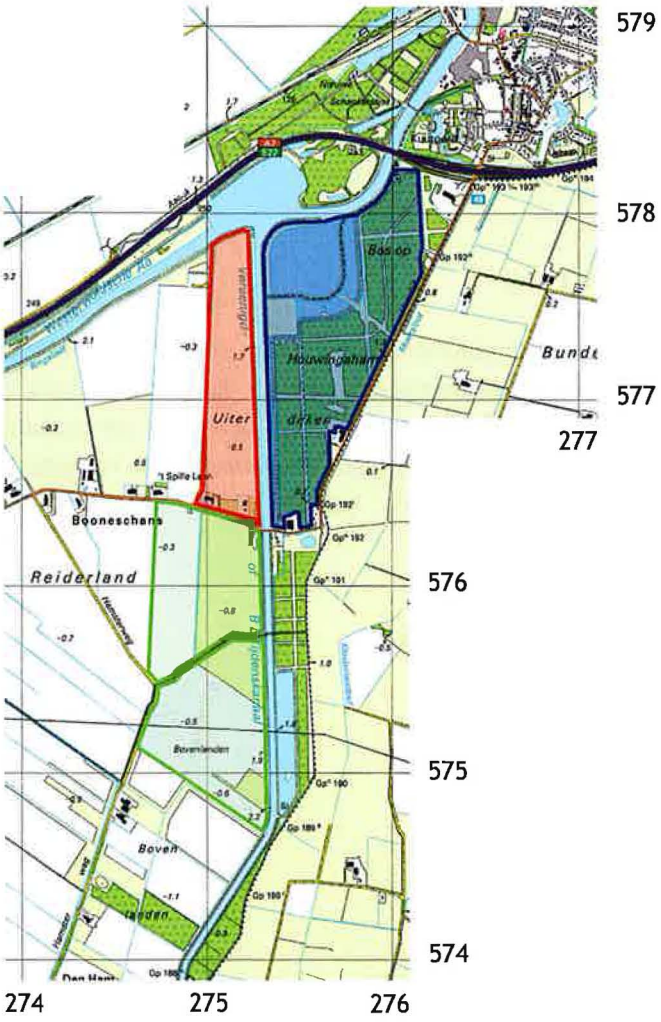

Figuur 2. Deelgebieden Kuurbos (blauw), Bovenlanden (rood), Hamdijk (groen), omliggend gebied en kilometerhokken (grijze lijnen)

2.2
Flora- en faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. Het soortenbeleid uit de Vogelrichtlijn van 1979 en de Habitatrichtlijn van 1992 van de Europese Unie is hiermee in de nationale wetgeving verwerkt.

ZORGPLICHT

Achter de Flora- en faunawet staat het idee van de zorgplicht voor in het wild levende dieren en planten (zowel beschermde als onbeschermde) en hun leefomgeving. Die zorgplicht houdt in ieder geval in dat iedereen die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen heeft voor flora of fauna, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten. Diegene moet alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verwacht om die nadelige gevolgen te voorkomen, zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken (artikel 2).

Volgens de Flora- en faunawet is het verboden om beschermde planten te verwijderen of te beschadigen (artikel 8), beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen (artikel 9) of opzettelijk te verontrusten (artikel 10) en voortplantings- of vaste rust- en verblijfplaatsen te beschadigen (artikel 11). Ook het rapen of beschadigen van eieren van beschermde dieren is verboden (artikel 12).

SOORTENBESCHERMING

Beschermd zijn de inheemse zoogdieren (met uitzondering van huismuis, bruine rat en zwarte rat), alle inheemse vogels, amfibieën en reptielen, sommige planten, vissen, vlinders, libellen, kevers en mieren en rivierkreeft, wijngaardslak en Bataafse stroommossel. Deze soorten zijn vermeld op lijsten die zijn gebaseerd op het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet. De verboden in de artikelen 9, 10 en 11 gelden niet voor mol, bosmuis en veldmuis. Ook gelden ze niet voor huisspitsmuis als deze zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevindt.

BESCHERMINGSREGIMES

Op 23 februari 2005 is de AMvB 2004 betreffende artikel 75 van de Flora- en faunawet in werking getreden. Deze AMvB deelt de in Nederland beschermde soorten in drie beschermingsregimes in. In de 'Lijst van alle soorten beschermd onder de Flora- en faunawet' worden de soorten ingedeeld in tabellen (zie ook bijlage 8).

1. Algemene soorten (in dit rapport aangegeven als 'soorten in tabel 1'). Voor deze soorten geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen vrijstelling voor de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet.
2. Overige soorten (in dit rapport aangegeven als 'soorten in tabel 2'). Voor overige soorten en vogelsoorten geldt eveneens een vrijstelling bij ruimtelijke activiteiten, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode. Zolang geen gedragscode is opgesteld, moet voor verstoring van de soorten uit tabel 2 ontheffing worden aangevraagd.
3. Strikt beschermde soorten. Bijlage 1-soorten van de AMvB 2004 en bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn (in dit rapport aangegeven als 'soorten in tabel 3').

Voor deze soorten geldt in principe geen vrijstelling. Voor verstoring van deze soorten en van vogels kan slechts onder bepaalde voorwaarden ontheffing worden verleend.

BIJLAGE IV-SOORTEN

De soorten die in het kader van de Europese Habitatrichtlijn zijn geplaatst op de bijlage IV van te beschermen soorten (Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitatten en de wilde flora en fauna), zijn als gevolg hiervan in Nederland in de Flora- en faunawet van 2002 opgenomen als streng beschermde soort. De verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet voorzien echter niet in het criterium 'goede instandhouding van de soort'. Dat aspect moet daarom zolang de Flora- en faunawet niet is aangepast, expliciet worden afgewogen voor elk ruimtelijk plan.

In het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening zal de gemeenteraad, die besluit over een bestemmingsplan waarin de belangen van een streng beschermde soort kunnen spelen, hiervoor in het vaststellingsbesluit zelf een expliciete afweging moeten opnemen (ABRS 28 februari 2007 200604026/1). Daarbij moet op grond van adviezen van deskundigen, gebaseerd op goed onderzoek (ABRS 23 augustus 2006 200600506/1) kunnen worden overwogen dat het voortbestaan van de soort ter plekke door de toe te laten ontwikkelingen niet wordt bedreigd.

HABITAT

De Flora- en faunawet beschermt individuele exemplaren van een soort en vaste rust- en verblijfplaatsen van diersoorten. Voor een goede instandhouding van een diersoort is echter ook behoud van foerageergebied en migratieroutes nodig. Dat wordt in dit rapport ook meegewogen.
Deze aspecten worden in de nieuwe interne handleiding van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ook overwogen bij de besluitvorming over ontheffingverlening.

RODE LIJST

In dit rapport wordt tevens aandacht geschonken aan soorten van de Rode lijst. Hierop staan Nederlandse soorten die bijzondere aandacht nodig hebben. Deze soorten worden bedreigd, zijn zeldzaam of erg kwetsbaar of nemen sterk in aantal af (zie bijlage 7). De Rode lijsten zijn officieel door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vastgesteld (Besluit Rode lijsten flora en fauna, november 2004). Veel rode lijstsoorten (vooral planten) worden echter niet door de Flora- en faunawet beschermd en hebben daardoor geen duidelijke juridische status.

NATUURBESCHERMINGS-WET 1998

Naast het soortenbeleid uit de Europese Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992) moet op grond artikel 3.1.6 van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) ook aandacht worden besteed aan beschermde natuurgebieden uit deze regelgeving. Dit is uitgewerkt in het Natura 2000-beleid. Natura 2000 is het netwerk van natuurgebieden in de Europese Unie die worden beschermd op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. De richtlijnen geven aan welke typen natuur en welke soorten precies moeten worden beschermd. De lidstaten wijzen daarvoor speciale beschermingszones aan. In het kader van de Vogelrichtlijn zijn speciale beschermingszones aangewezen ter bescherming van vogelsoorten vermeld in bijlage I van deze richtlijn, van trekvogels vermeld op de Nederlandse Rode lijst en van hun habitatten. Deze aanwijzing is in Nederland nagenoeg voltooid. In het kader van de Habitatrichtlijn zijn speciale beschermingszones aangemeld bij de Europese Commissie ter bescherming van leefgebieden vermeld in bijlage I en van planten- en diersoorten vermeld in bijlage II van deze richtlijn. Alle gebieden die zich kwalificeren voor aanmelding zijn op grond van de genoemde richtlijnen beschermd alsof ze al zijn aangewezen.

NATUURBESCHERMINGS-WET 1967

Onder de oude Natuurbeschermingswet 1967 vielen twee typen gebieden: nationale en beschermde natuurmonumenten en gebieden die de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft aangewezen ter uitvoering van

verdragen of andere internationale verplichtingen. Per 1 oktober 2005 vallen de Natura 2000-gebieden samen met de twee hiervoor staande typen gebieden onder de Natuurbeschermingswet 1998. Daar waar de beschermde natuurmonumenten samenvallen met een Natura 2000-gebied, verliest het gebied zijn status als beschermd natuurmonument. Voor ingrepen in of in de omgeving van een dergelijk gebied moet door middel van een vooroverleg tussen bevoegd gezag en initiatiefnemer worden ingeschat of er een kans is op een significant negatief effect. Wanneer geen wetenschappelijke zekerheid is dat er geen significant negatief effect is, moet een passende beoordeling worden uitgevoerd. Indien er mogelijk wel een negatief effect is, maar dit zeker niet significant is, moet een verslechterings- en verstoringstoets worden uitgevoerd. Voor beide toetsen moet de initiatiefnemer de gegevens aanleveren in de vorm van een Natuurbeschermingswetrapport. Het bevoegd gezag toetst deze rapportage op verzoek van de initiatiefnemer. Dit is bijna altijd het college van Gedeputeerde Staten van de provincie. In beginsel verleent het bevoegd gezag alleen een vergunning als zekerheid is verkregen dat de activiteit de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aantast.

De omvang van de effecten wordt getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende beschermde gebied. Deze doelstellingen zijn of worden opgenomen in de aanwijzingsbesluiten en de beheersplannen. In het aanwijzingsbesluit van het Natura 2000-gebied staat vanwege welke soorten en habitatten en om welke reden het gebied is aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen van een gebied mogen niet worden geschaad. Deze instandhoudingsdoelstellingen zijn echter ten tijde van het schrijven van dit rapport voor slechts een beperkt aantal gebieden klaar. Voor de overige gebieden zijn ze niet of alleen in concept klaar en nog niet van kracht. Inmiddels zijn 119 gebieden (eerste tranche en Waddentranche) voor aanwijzing in procedure gebracht. De ontwerpbesluiten van deze aanwijzingen hebben in 2007 ter inzage gelegen. De minister heeft op 19 februari 2008 de eerste drie en op 25 februari 2009 de volgende zeven gebieden definitief aangewezen. De conceptaanwijzingsprocedure voor een aantal van de resterende 43 gebieden is eind 2008 gestart. Voorlopig wordt daarom, voor het overgrote deel van de gebieden, getoetst aan de bestaande gebiedsdocumenten.

ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

De Ecologische Hoofdstructuur uit de Nota Ruimte (Regeringsbeslissing 2006) en het POP-Groningen geniet een vergelijkbare bescherming. Ingrepen bij deze gebieden worden door het bevoegd gezag, het college van Gedeputeerde Staten van de provincie, getoetst bij een ruimtelijke procedure. De Ecologische Hoofdstructuur mag niet worden aangetast. Aantasting wordt alleen verdedigbaar geacht als aantoonbaar is dat het project van groot openbaar belang is en er geen redelijk alternatief bestaat. Hier geldt het zogenaamde 'nee, tenzij'-principe. De aantasting moet zoveel mogelijk worden gemitigeerd. Restschade moet worden gecompenseerd.
In juli 2007 is door het Rijk en provincies het beleidskader Spelregels Ecologische Hoofdstructuur, Beleidskader voor compensatiebeginsel, Ecologische Hoofdstructuur-saldobenadering en herbegrenzen Ecologische Hoofdstructuur

uitgegeven. Met dit beleidskader kan maatwerk worden geboden, wordt een beoordelingskader gegeven (significantie), maar is ook externe werking een expliciet te beoordelen effect.

3 Beschrijving van het plangebied

3.1 Historie

Benedenloop Westerwoldsche Aa

Door overstromingen zijn in de veertiende eeuw grote stukken land door de Dollard verzwolgen. Nadat het land in de zestiende eeuw nog eens door zware stormvloeden werd geteisterd, begon men door zowel actieve inpoldering als natuurlijke aanslibbing de zee terug te dringen. Het sluizencomplex Nieuwe Statenzijl werd in 1991 aangelegd en vormt sindsdien de scheiding tussen de Westerwoldsche Aa en de Dollard.

Kuurbos, Hamdijk en Bovenlanden

Het gebied ten zuiden van Nieuweschans is reeds lange tijd in gebruik als gras- en akkerland, waarbij de nadruk ligt op akkerland. Door ruilverkaveling is het gebruik grootschaliger geworden en het aantal sloten afgenomen. In 1911 werd het B.L. Tijdenskanaal aangelegd. De belangrijkste functie van het kanaal was de afvoer van water, maar werd daarnaast ook gebruikt voor de vrachtscheepvaart. In 1998 werd het Bos op Houwingaham aangelegd. Het betreft het gebied dat in het voorliggende rapport wordt aangegeven als Kuurbos.

3.2 Huidige situatie

Benedenloop Westerwoldsche Aa

Het deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa ligt tussen Oudezijl en Nieuwe Statenzijl. Ten noorden van het sluizencomplex van Nieuwe Statenzijl (buiten het plangebied) ligt de Dollard. De Dollard is een onderdeel van de Waddenzee. De benedenloop van de Westerwoldsche Aa is een vrij rechtlijnige watergang met afgekalfde oevers. Langs de oever aan Nederlandse zijde is in het verleden een brede strook verhoogd door baggerspecie en het uitvlakken van de oude dijk. Aan de waterrand is een zeer smalle, ruige rietstrook aanwezig. De overige delen zijn in gebruik als gras- en akkerland. Tussen de percelen liggen smalle kavelsloten. Direct ten noorden van Nieuweschans ligt nog een deel van het deelgebied dat bestaat uit een akker en een depot van het Waterschap.

Oever Westerwoldsche Aa

Situatie noordelijk deel

Kuurbos

Het Kuurbos is een natuurgebied dat bekend staat als Bos op Houwingaham en is in 1998 aangelegd. Het bos bestaat naast loofbos en grasland uit natte terreindelen. Doordat het natuurgebied is aangelegd op voormalige landbouwgronden is de bodem rijk aan voedingstoffen. Dit is goed terug te zien aan de weelderige vegetatie.

Loofbos met grazige strook

Nat terreindeel in het noorden

Hamdijk en Bovenlanden

De deelgebieden Hamdijk en Bovenlanden betreffen voornamelijk gras- en akkerlanden. In het zuiden komen enkele ruige akkerranden voor. Aan de weg Hamdijk staan ter hoogte van het plangebied drie boerderijen en twee woningen. Rond de meeste erven is een eenvoudige tuin met houtsingel aanwezig. Langs het B.L. Tijdenskanaal ligt een verhoogde dijk met aan het zuidelijke deel deels een boomsingel. Nabij deze dijk staan twee oude bunkers, waarbij alle openingen zijn dichtgemetseld.

Overzicht deelgebied Hamdijk

Boomsingel langs BL Tijdenskanaal

3.3
Bodem en water

De bodemsamenstelling en de grondwaterstand zijn voor veel planten- en diersoorten bepalende factoren voor het voorkomen in een gebied.

Benedenloop Westerwoldsche Aa

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem van het deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa uit Kalkrijke poldervaaggronden die zijn ontstaan in zware klei. De gemiddelde hoogste grondwaterstand ligt minder dan 40 cm beneden het maaiveld. De gemiddelde laagste grondwaterstand ligt meer dan 120 cm beneden het maaiveld. Dit zijn vrij droge omstandigheden. Langs de Westerwoldsche Aa liggen enkele opgehoogde delen die nog droger zijn.

Kuurbos

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem van het deelgebied Kuurbos uit een associatie van Kalkarme poldervaaggronden die zijn ontstaan in klei met Kalkrijke poldervaaggronden die zijn ontstaan in zware klei. De gemiddelde hoogste grondwaterstand ligt minder dan 40 cm beneden het maaiveld. De gemiddelde laagste grondwaterstand ligt meer dan 120 cm beneden het maaiveld. Dit zijn vrij droge omstandigheden.

Hamdijk

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem van het deelgebied Hamdijk uit een associatie van Kalkrijke poldervaaggronden die zijn ontstaan in zware klei met Kalkarme poldervaaggronden die zijn ontstaan in klei. De gemiddelde hoogste grondwaterstand ligt minder dan 40 cm beneden het maaiveld. De gemiddelde laagste grondwaterstand ligt meer dan 120 cm beneden het maaiveld. Dit zijn vrij droge omstandigheden.

Bovenlanden

Volgens de bodemkaart bestaat het grootste deel van de bodem van het deelgebied Bovenlanden uit Kalkarme poldervaaggronden die zijn ontstaan in klei en Kalkarme drechtvaaggronden die zijn ontstaan in zware klei. Daarnaast zijn er kleine delen aanwezig met Waardveengronden op zand en Moerige podzolgronden met een zavel- en kleidek en een moerige tussenlaag. De gemiddelde hoogste grondwaterstand in het deelgebied varieert van minder dan 40 cm beneden het maaiveld tot meer dan 40 cm beneden het maaiveld. De gemiddelde laagste grondwaterstand varieert van 80 cm tot 120 cm beneden het maaiveld tot meer dan 120 cm beneden het maaiveld. Dit zijn eveneens vrij droge omstandigheden.

3.4
Plannen

Naar aanleiding van de ernstige wateroverlast in Groningen en Noord-Drenthe in 1998 hebben de betrokken provincies en waterschappen afgesproken maatregelen te treffen om de kans op wateroverlast te verkleinen. In dit kader zijn er plannen voor vergroting van de spuiboezem en waterbergingscapaciteit in het gebied Nieuwe Statenzijl - Nieuweschans - Bovenlanden. Ten tijde van het schrijven van dit rapport waren de plannen niet volledig uitgewerkt. In het deelgebied Kuurbos zal waarschijnlijk een groot deels de bestaande situatie worden gehandhaafd. De overige deelgebieden zullen grotendeels als natuurgebied worden bestemd en ingericht worden als moerasgebied. In het gebied direct ten noorden van Nieuweschans zijn plannen voor een jachthaven. De binnen de begrenzing vallende bebouwing aan de Hamdijk wordt gehandhaafd en is daarom niet verder meegenomen in het onderzoek.

In het gebied wordt onderscheid gemaakt tussen berging en noodberging. Het verschil ligt met name in de inzet van het gebied als waterberging. Een bergingsgebied wordt gemiddeld meer dan één keer in de 100 jaar ingezet voor de waterberging. Een noodbergingsgebied zal gemiddeld één of minder vaak per 100 jaar worden ingezet. Daarnaast zal het bergingsgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa in verbinding komen met het boezemwater, waardoor een min of meer natuurlijke peilfluctuatie ontstaat. In de overige (nood)bergingsgebieden is een handeling noodzakelijk waarna water het gebied in kan stromen. Het is onzeker in welke perioden gebruik van de (nood)bergingen zal worden gemaakt. Aangezien waterberging alleen plaatsvindt wanneer veel neerslag valt en dit voornamelijk in het najaar het geval is, zal waterberging in de meeste gevallen in de najaar- de winterperiode nodig zijn.

Natuurwaarden 4

4.1
Beschermde gebieden

INVENTARISATIE

Het plangebied is geen onderdeel van en grenst niet aan een gebied dat wordt beschermd in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Het ligt wel op korte afstand (500 m) van de Dollard welke onderdeel is van het Natura 2000-gebied Waddenzee. De grens van het beschermde gebied ligt direct ten noorden van het sluizencomplex van Nieuwe Statenzijl.

De Waddenzee (waaronder de Dollard) als geheel wordt algemeen beschouwd als het -in internationaal opzicht- belangrijkste natuurgebied in ons land. Deze status dankt het gebied onder andere aan de grote aantallen foeragerende trekvogels, aan het belang als opgroeigebied voor vissoorten uit de Noordzee, aan het broed- en leefgebied van een aantal vogelsoorten en aan het leefgebied van grote populaties zeehonden. Het is een van de weinige Europese gebieden met een nagenoeg ongestoorde hydrodynamiek en geomorfologie waar natuurlijke processen nog zorgen voor de instandhouding en de ontwikkeling van karakteristieke ecotopen en habitatten. Het gebied is van zeer groot belang als broedgebied voor kustgebonden waadvogels (lepelaar), eenden (eider, bergeend), meeuwen (stormmeeuw, zilvermeeuw, kleine mantelmeeuw), sterns (grote stern, visdief, noordse stern en dwergstern) en steltlopers (kluut, scholekster, bontbekplevier, strandplevier, tureluur). Het betreft in alle gevallen broedvogels van embryonale duinen, duinmeren, hoge zandplaten met schelpen en hogere delen van de kwelder. Daarnaast leveren enkele kweldergebieden met al dan niet aangrenzende jonge duinen (Mokbaai, Slufter, De Schorren, Kroon's polders, De Boschplaat, Nieuwlandsreid, Hon, Oosterkwelder en kweldergebieden op Rottumerplaat en Rottumeroog) een belangrijke bijdrage aan de broedpopulatie van soorten van grijze duinen (blauwe kiekendief, velduil) en duinmoerassen (bruine kiekendief). Voor de twee zeehondensoorten die in Nederland voorkomen, is het gebied van essentieel belang als rustgebied en om hun jongen te werpen en te zogen.

De Waddenzee is tevens aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur. Ook vallen enkele kleinere delen van het plangebied onder de Ecologische Hoofdstructuur. Op kaart 1 van het Provinciaal Omgevingsplan wordt het stroomgebied van het B.L. Tijdenskanaal en de Westerwoldsche Aa daarnaast aangegeven als voorkeurstracé voor een robuuste verbindingszone. Het tracé is uit onderzoek als meest kansrijk naar voren gekomen en vormt het vertrekpunt bij overleg met betrokkenen over de uitvoering. Verbindingszones mogen geen beperkingen opleggen aan het aangrenzende grondgebruik en niet leiden tot toename van schade door onkruiden of fauna. Het ambitieniveau voor de robuuste ver-

bindingszone is B1. Het is de bedoeling dat de deelgebieden Hamdijk en Bovenlanden als stapsteen voor deze robuuste verbindingszone zullen worden ingericht.

EFFECTEN

Directe significant verstorende effecten op beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 worden niet verwacht, aangezien de werkzaamheden op enige afstand worden uitgevoerd. Indirecte significant verstorende effecten op beschermde gebieden, zoals het verlies van foerageergebied van in het beschermde gebied overwinterende en broedende vogels, zijn niet waarschijnlijk, omdat het noordelijke deel van het plangebied een geringe natuurwaarde heeft (zie paragraaf 4.2). Daarnaast zal de natuurwaarde door de ontwikkelingen aanzienlijk toenemen. In het kader van de strategische milieubeoordeling voor de uitwerking van waterbergingsgebieden van het Provinciaal Omgevingsplan is er reeds een passende beoordeling uitgevoerd. Hieruit kwam eveneens naar voren dat er geen significant verstorende effecten op het beschermde gebied Waddenzee zullen optreden als gevolg van de (nood)waterbergingen.

Deze conclusie is in 2009 in het kader van het MER Waterberging Benedenloop Westerwoldse Aa, Kuurbos, Bovenlanden en Hamdijk nogmaals bekeken door het inrichtingsplan te toetsen aan de Natuurbeschermingswet. Hieruit blijkt wederom dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Waddenzee niet zullen worden aangetast. De kwaliteit van de natuurlijke habitatten en de habitatten van soorten zal niet verslechteren. Tijdens de werkzaamheden voor de inrichting kunnen enkele kwalificerende vogelsoorten worden verstoord. De verstoring van de rustende en foeragerende vogels door de werkzaamheden van de inrichting en de recreatie zal echter geen significant verstorende gevolgen hebben op de instandhoudingsdoelen, aangezien het geschikte areaal voor rust- en foerageergebied ten opzichte van het verstoorde areaal groot is. De verstoring van de broedvogels wordt voorkomen door de werkzaamheden niet in het broedseizoen uit te voeren.
De inrichting van de benedenloop van de Westerwoldse Aa zal geen significant verstorend effect hebben op het Natura 2000-gebied Waddenzee.

Alleen ten aanzien van de ontwikkeling van de jachthaven kunnen negatieve effecten op het beschermde gebied niet geheel op voorhand worden uitgesloten. Deze ontwikkeling is middels een wijzigingsbevoegdheid in het plan opgenomen. Als de plannen concreter zijn, zal een vooroverleg moeten plaatsvinden met het bevoegd gezag in het kader van de oriëntatiefase van de Natuurbeschermingswet 1998. Negatieve effecten worden overigens op voorhand niet verwacht. Dit vooroverleg zal worden opgestart zodra het plan concreet is en wordt overwogen de wijzigingsbevoegdheid toe te passen.

Na ontwikkeling zal het plangebied nagenoeg geheel onder de Ecologische Hoofdstructuur gaan vallen. Het gebied als geheel zal een meer natuurlijke inrichting krijgen, waardoor dit gebied op langere termijn een hoge natuurwaarde kan ontwikkelen. Overleg met de provincie Groningen omtrent de ef-

fecten op en inrichting van de Ecologische Hoofdstructuur heeft reeds plaatsgevonden en valt verder buiten dit onderzoek.

4.2
Soortenonderzoek

In tabel A is aangegeven in welke kilometerhokken[1] en uurhokken[1] de betreffende deelgebieden liggen. De kilometerhokken en uurhokken die vetgedrukt zijn weergegeven, worden niet bij het onderzoek betrokken, omdat het plangebied slechts voor een zeer klein deel in deze hokken ligt. Voor de ligging van de deelgebieden zie figuur 1 en 2.

Tabel A. Ligging deelgebieden in kilometerhokken en uurhokken

Deelgebied	Kilometerhokken	Uurhokken
Benedenloop Westerwoldsche Aa	276-579, 276-580, 276-582, 276-583, 277-580, 277-581 en 277-582	08-44 en 08-54
Kuurbos	275-576, 275-577, **276-578**, 276-577 en **276-578**	08-54
Hamdijk	274-576, 275-576 en 275-577	08-53 en 08-54
Bovenlanden	**274-574**, 274-575, 274-576, 275-574, 275-575 en 276-576	**13-13**, 08-53, 13-14 en 08-54

Voor het soortenonderzoek zijn gegevens gebruikt van Het Natuurloket[2]. De opgaven per deelgebied zijn weergegeven in de tabellen B tot en met E. De resultaten geven alleen aanleiding om gedetailleerde gegevens van de soortengroep vogels op te vragen. De betreffende gegevens zijn via Het Natuurloket opgevraagd en verkregen (De Boer, 2008). Verder heeft op 6 maart 2008 een gesprek met de heer L. Luijten (boswachter inventarisatie) van Staatsbosbeheer plaatsgevonden over de natuurwaarden van het Bos op Houwingaham (Kuurbos). Bij de soortengroepenbespreking worden verkregen gegevens alleen genoemd indien ze een toegevoegde waarde hebben.

Naast deze gegevens zijn per uurhok waarnemingen verzameld uit de landelijke soortenatlassen voor zoogdieren, vleermuizen en broedvogels. De verspreidingsgegevens van reptielen, amfibieën en vissen zijn afkomstig uit het Waarnemingenoverzicht 2006 van Stichting RAVON. De verspreidingsgegevens van dagvlinders en libellen zijn afkomstig uit het Waarnemingenverslag 2007 'Dagvlinders, nachtvlinders en libellen' van EIS-Nederland, De Vlinderstichting

[1] Een kilometerhok is een vastgelegd gebied van 1 km bij 1 km. De Topografische Dienst heeft deze hokken ingevoerd als rasterverdeling voor het tekenen van de topografische kaarten van Nederland. Een uurhok is een gebied van 5 km bij 5 km gebaseerd op diezelfde verdeling.

[2] Het Natuurloket is een onafhankelijke informatiemakelaar die gegevens over beschermde soorten toegankelijk maakt. Deze gegevens zijn afkomstig uit de databanken van talloze organisaties, verenigd in de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF). Het Natuurloket bezit zelf geen gegevens. Het Natuurloket is een initiatief van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de organisaties binnen de VOFF.

en de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie. De gebruikte gegevens zijn opgenomen in de bijlagen.

De gegevens die staan geregistreerd per kilometerhok of per uurhok zijn niet rechtstreeks tot het te onderzoeken plangebied te herleiden. Voor de interpretatie van deze gegevens is ecologische veldkennis noodzakelijk.

Tabel B. Opgave van Het Natuurloket Benedenloop Westerwoldsche Aa (d.d. 13 februari 2008)

	goed	redelijk	matig	slecht	Volledigheid	Detail-info	Habitat- / Vogel-richtlijn	Flora- en faunawet tabel 1	Flora- en faunawet tabel 2+3	Rode Lijst
Planten	2		1	1	matig	nvt		1		1
Mossen				1	slecht/matig	nvt				
Korstmossen					niet	nvt				
Paddestoelen				7	matig	nvt				1
Zoogdieren					omgeving	nvt	(4)			
Vogels	7				goed	nee			3	13
Reptielen					niet	nvt				
Amfibieën					omgeving	nvt		(1)		
Vissen					niet	nvt				
Dagvlinders				1	slecht/matig	nvt				(2)
Libellen			1		slecht/matig	nvt				
Sprinkhanen					niet	nvt				
Overige ongewervelden					niet	nvt				

Tabel C. Opgave van Het Natuurloket Kuurbos (d.d. 13 februari 2008)

	goed	redelijk	matig	slecht	Volledigheid	Detail-info	Habitat- / Vogel-richtlijn	Flora- en faunawet tabel 1	Flora- en faunawet tabel 2+3	Rode Lijst
Planten	1		1		redelijk	nvt		1		1
Mossen					niet	nvt				
Korstmossen					niet	nvt				
Paddestoelen				3	matig	nvt				1
Zoogdieren					omgeving	nvt	(3)			
Vogels	3				goed	nee			29	6
Reptielen					niet	nvt				
Amfibieën				1	slecht/matig	nvt		1 (1)		
Vissen				1	slecht/matig	nvt				1 (1)
Dagvlinders	1	1		1	goed	nvt				
Libellen			1		slecht/matig	nvt				
Sprinkhanen					niet	nvt				
Overige ongewervelden					niet	nvt				

Tabel D. Opgave van Het Natuurloket Hamdijk (d.d. 13 februari 2008)

	goed	redelijk	matig	slecht	Volledigheid	Detail-info	Habitat- / Vogelrichtlijn	Flora- en faunawet tabel 1	Flora- en faunawet tabel 2+3	Rode Lijst
Planten	1		1		goed	nvt		1		1
Mossen					niet	nvt				
Korstmossen					niet	nvt				
Paddestoelen				2	matig	nvt				1
Zoogdieren					omgeving	nvt	(3)			
Vogels	2				goed	nee			29	6
Reptielen					niet	nvt				
Amfibieën					omgeving	nvt		(1)		
Vissen				1	slecht/matig	nvt				1 (1)
Dagvlinders	1	1			goed	nvt				
Libellen			1		slecht/matig	nvt				
Sprinkhanen					niet	nvt				
Overige ongewervelden					niet	nvt				

Tabel E. Opgave van Het Natuurloket Bovenlanden (d.d. 13 februari 2008)

	goed	redelijk	matig	slecht	Volledigheid	Detail-info	Habitat- / Vogelrichtlijn	Flora- en faunawet tabel 1	Flora- en faunawet tabel 2+3	Rode Lijst
Planten	3		1		goed	nvt				2
Mossen					niet	nvt				
Korstmossen					niet	nvt				
Paddestoelen				1	slecht/matig	nvt				
Zoogdieren					niet	nvt				
Vogels	4				goed	nee			36	6
Reptielen					niet	nvt				
Amfibieën				1	slecht/matig	nvt		1 (1)		
Vissen					omgeving	nvt				(1)
Dagvlinders			1		slecht/matig	nvt				
Libellen			2		matig	nvt				
Sprinkhanen					niet	nvt				
Overige ongewervelden					niet	nvt				

VELDWERK

Het plangebied is eind januari 2008 bezocht om een indruk te krijgen van het plangebied, de omgeving en de voorkomende flora en fauna (zie paragraaf 6.1). Deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa is daarnaast ook in november 2006 bezocht in het kader van een natuurwaardenonderzoek. Begin maart heeft er tot slot een veldbezoek plaatsgevonden waarbij gericht is gekeken naar het voorkomen van beschermde vissen.

De binnen de begrenzing vallende bebouwing aan de Hamdijk wordt gehandhaafd en is daarom niet specifiek onderzocht en ook niet verder meegenomen in het onderzoek.

De veldbezoeken zijn niet in het meest geschikte seizoen uitgevoerd. Gezien de aard van het plangebied kan met behulp van de indruk die van het plangebied is verkregen, de kennis over leefgebieden van soorten en de beschikbare gegevens van bijna alle soortengroepen toch met voldoende zekerheid een oordeel worden gegeven over het voorkomen van soorten in het gebied. Alleen van de soortengroep vleermuizen is geen voldoende beeld ontstaan (zie paragraaf 4.2.1).

4.2.1
Vaatplanten

GEGEVENS

Volgens Het Natuurloket zijn zes kilometerhokken goed, drie kilometerhokken matig en één kilometerhok slecht onderzocht op het voorkomen van vaatplanten. Er zijn geen ontheffingplichtige soorten waargenomen. Gedetailleerde gegevens zijn daarom niet van Het Natuurloket opgevraagd. Het veldbezoek geeft in combinatie met dit gegeven een voldoende beeld voor dit onderzoek.

INVENTARISATIE

Volgens Het Natuurloket zijn in de onderzochte kilometerhokken één tabel 1-soort en twee soorten van de Rode lijst waargenomen. De tabel 1-soort komt in meerdere kilometerhokken voor. Het betreffen alle kilometerhokken met watergangen. Het is waarschijnlijk dat het hierbij om zwanenbloem gaat. Zwanenbloem komt op de kleigebieden algemeen voor. De plant groeit vaak in sloten met voedselrijk water die jaarlijks worden geschoond. De soort is tijdens de veldbezoeken niet in het plangebied aangetroffen, maar kan gezien het jaargetijde (onder andere geschoonde sloten) zijn gemist.

Akkerdistel Zwanenbloem

Benedenloop Westerwoldsche Aa

Langs de oevers van de Westerwoldsche Aa is een smalle rietkraag aanwezig. Voorkomende soorten hierin zijn riet, liesgras, grote brandnetel en wolfspoot. De rietkraag gaat vervolgens over in een grasvegetatie. Veel voorkomende soorten hierin zijn akkerdistel, speerdistel, kropaar en grote brandnetel. Het grasland en de dijken zijn begroeid met een ruige grasvegetatie. Hierin groeien grotendeels dezelfde soorten als langs de Westerwoldsche Aa. Daarnaast komen er soorten voor als kale jonker en ridderzuring. De taluds van de kavelslo-

ten worden gemaaid. In het water drijft op enkele plaatsen klein kroos. Onderwatervegetatie is niet aanwezig.

Kuurbos

Het Bos op Houwingaham bestaat voor een groot deel uit bos dat in de stakenfase verkeert. Aangeplante boomsoorten zijn onder andere beuk, zomereik, zwarte els, es en Canada populier. Daarnaast zijn hiertussen soorten als eenstijlige meidoorn, sleedoorn en hazelaar aangeplant. Onderbegroeiing is zeer schaars aanwezig en bestaat uit grote brandnetel, speenkruid en enkele grassen. De open, droge delen hebben een weelderige grazige vegetatie met ruigtekruiden als akkerdistel, grote brandnetel, ridderzuring en klein hoefblad. Aan de zuidzijde is in deze grazige vegetatie een vrij grote oppervlakte met de tabel 1-soort grote kaardenbol aanwezig. In de natte delen is een rietvegetatie aanwezig met soorten als grote lisdodde, oeverzegge en pitrus.

Veld met grote kaardenbol

Klein hoefblad

Hamdijk en Bovenlanden

De deelgebieden Hamdijk en Bovenlanden bestaan voornamelijk uit gronden die in agrarisch gebruik zijn. Langs de oevers van de watergangen is een enigszins ruige grazige vegetatie aanwezig met soorten als gewone engelwortel, ridderzuring, gestreepte witbol, rietgras en donzige klit. In de watergangen is op enkele plaatsen klein kroos en grof hoornblad aanwezig. In het zuidelijke deel is rond een akker een ruige akkerrand aanwezig met soorten als akkerdistel, grote brandnetel, bijvoet en harig wilgenroosje. Langs het B.L. Tijdenskanaal zijn twee houtsingels aanwezig. De zuidelijke houtsingel bestaat uit aanplant van Canada populier. Rond deze bomen wordt gemaaid. De noordelijke houtsingel bestaat uit zwarte els, es, eenstijlige meidoorn en Canada populier. Hieronder is een zeer schaarse begroeiing van speenkruid en zevenblad aanwezig.

Gelet op de inrichting, het gebruik en het beheer van het plangebied worden, met uitzondering van grote kaardenbol en zwanenbloem, geen beschermde soorten in het plangebied verwacht.

EFFECTEN

Gezien het huidige gebruik van het plangebied lijken met de voorbereidende werkzaamheden en een inundatie geen belangrijke botanische waarden verloren te gaan. Door de voorbereidende werkzaamheden zullen mogelijk enkele

groeiplaatsen van de beschermde grote kaardenbol en zwanenbloem verloren gaan. De ontwikkelingen doen echter geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van deze soorten. Genoemde soorten zijn algemeen voorkomende soorten uit tabel 1 die bij ruimtelijke ontwikkelingen onder de vrijstellingsregeling vallen. Bovendien bieden de beoogde ontwikkelingen nieuwe kansen voor deze soorten.
De aanwezige vaatplanten worden door incidentele onderwaterzetting in het winterseizoen niet bedreigd in het voortbestaan. De zuurstofbehoefte van planten is op dat moment erg laag. Als het bos voor een langere periode onder water komt te staan, is de kans groter dat de aanwezige vegetatie, waaronder de bomen, schade ondervinden. Dit is ook het geval als een inundatie plaatsvindt vlak voor of tijdens het groeiseizoen. De omvang van de schade is van tevoren moeilijk in te schatten. Deze is afhankelijk van de duur van de inundatie en de periode waarin dit gebeurd.

4.2.2
Zoogdieren - vleermuizen

GEGEVENS

Volgens Het Natuurloket zijn de betreffende kilometerhokken niet onderzocht op het voorkomen van zoogdieren. Daarom is de verspreidingsatlas van de Groninger zoogdieren en de landelijke vleermuisatlas geraadpleegd. De Groninger atlas heeft de verspreiding van vleermuizen in kaart gebracht op basis van kilometerhokken uit de periode van 1975 tot en met 1993. Deze gegevens zijn verouderd en lijken qua dekking onvolledig. De landelijke atlas heeft de verspreiding van vleermuissoorten in kaart gebracht op basis van uurhokken uit de periode van 1985 tot 1994. Deze gegevens zijn eveneens verouderd en weinig gedetailleerd, maar zijn vrij volledig. De gegevens geven in combinatie met de veldbezoeken een goed beeld van voorkomende soorten, maar een onvoldoende beeld van het terreingebruik.

INVENTARISATIE

Volgens de Groninger atlas zijn in en in de omgeving van het plangebied slechts enkele waarnemingen van vleermuizen bekend. Alleen in de kilometerhokken waarin Nieuweschans ligt, zijn volgens de atlas vleermuizen waargenomen. Het gaat hierbij om gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis. De waarnemingen hebben alleen betrekking op waarnemingen die zijn gedaan met behulp van een ultrasound detector (Batdetector). Uit de uurhokgegevens van de landelijke atlas komen dezelfde vleermuissoorten naar voren (zie bijlage 1). Alle vleermuizen zijn tabel 3-soorten.

Gewone dwergvleermuis, meervleermuis en laatvlieger zijn uitgesproken gebouwbewonende soorten. Watervleermuis is een uitgesproken boombewonende soort. Ruige dwergvleermuis bewoont zowel gebouwen als bomen. Met uitzondering van de te behouden bebouwing zijn er geen potentiële verblijfplaatsen voor gebouwbewonende soorten binnen het plangebied aanwezig. Voor boombewonende soorten hebben alleen de bomen in de twee houtsingels langs het

B.L. Tijdenskanaal voldoende omvang voor de aanwezigheid van verblijfplaatsen.

De open gras- en akkerlanden hebben een zeer beperkte waarde als foerageergebied voor vleermuizen. Het Bos op Houwingaham en de houtsingels langs het B.L. Tijdenskanaal zullen door laatvlieger, gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis als foerageergebied worden gebruikt. Mogelijk zijn hierlangs ook vliegroutes aanwezig. Het is waarschijnlijk dat over het B.L. Tijdenskanaal en de Westerwoldsche Aa een foerageer- en vliegroute van meervleermuis en watervleermuis aanwezig is.

EFFECTEN

Indien de houtsingels langs het B.L. Tijdenskanaal en grotere delen van het Bos op Houwingaham zullen worden gerooid, kan een negatief effect op het voorkomen van vleermuizen optreden. In recente planvorming is dit niet aan de orde zodat een nadere inventarisatie achterwege kan blijven. De ontwikkeling van de oevers van het B.L. Tijdenskanaal en de Westerwoldsche Aa zal positieve effecten hebben voor meervleermuis en watervleermuis. Door plasdrassituaties en rietkragen zal een hoger voedselaanbod ontstaan voor deze soorten. Ook zullen de andere soorten hiervan kunnen profiteren.

4.2.3
Zoogdieren - overige

GEGEVENS

Volgens Het Natuurloket zijn de betreffende kilometerhokken niet onderzocht op het voorkomen van zoogdieren. Daarom zijn zowel Groninger als landelijke verspreidingsatlassen van zoogdieren geraadpleegd. De Groninger atlas heeft de verspreiding van zoogdieren in kaart gebracht op basis van uurhokken uit de periode van 1975 tot en met 1993. De gegevens van de atlas zijn deels verouderd en weinig gedetailleerd. De gegevens van de landelijke atlas zijn in kaart gebracht op basis van uurhokken uit de periode van 1970 tot 1988. Deze gegevens zijn eveneens verouderd en weinig gedetailleerd. In combinatie met de veldbezoeken geven de gegevens echter een voldoende beeld voor deze soortengroep.

INVENTARISATIE

Volgens de landelijke verspreidingsatlas zijn in de uurhokken twee tabel 3-soorten, 12 tabel 1-soorten en vier niet beschermde soorten waargenomen (zie bijlage 2a). Volgens de Groninger verspreidingsatlas zijn in de uurhokken één tabel 3-soort, twee tabel 2-soorten, 17 tabel 1-soorten en vier niet beschermde soorten waargenomen (zie bijlage 2b). Er wordt daarnaast in beide atlassen melding gemaakt van een bosspitsmuis. In Nederland komen twee soorten bosspitsmuizen voor die in het veld moeilijk tot op de soort zijn te determineren, namelijk gewone bosspitsmuis en tweekleurige bosspitsmuis. Gezien de ligging van het plangebied ten opzichte van de bekende verspreidingsgebieden van beide soorten betreft het hier zeer waarschijnlijk gewone bosspitsmuis. Beide soorten zijn algemene soorten uit tabel 1.

Tijdens het veldbezoek zijn verschillende malen hazen en reeën waargenomen. Bij de reeën betrof het groepjes van twee tot zes dieren. In nagenoeg het gehele gebied werden molshopen en gangenstelsels van veldmuis aangetroffen. In het Kuurbos werd een hermelijn in wintervacht waargenomen. In het dijklichaam langs het B.L. Tijdenskanaal werd een bewoond hol van vos aangetroffen. Het betreffen hier allemaal soorten uit tabel 1. Behalve de tijdens het veldbezoek waargenomen soorten zullen in het plangebied ook de tabel 1-soorten aardmuis, bosmuis, bunzing, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bosspitsmuis, huisspitsmuis, rosse woelmuis, wezel en woelmuis voorkomen.

Molshopen

Haas

De Groninger atlas noemt de tabel 2-soort steenmarter. Steenmarter kan voorkomen in een groot aantal landschapstypen, waar voldoende dekking aanwezig is. De open akker- en graslanden hebben voor deze schuwe soort geen waarde. Houtsingels en bos binnen het plangebied vormen waarschijnlijk het jachtgebied van deze soort. Verblijfplaatsen zijn onder andere te vinden in gebouwen, takkenhopen, holle bomen en in mindere mate in holen in de grond en op roofvogelhorsten. Het is waarschijnlijk dat door het ontbreken van oude bomen en een dichte ondergroei de verblijfplaatsen van steenmarter in en rond het gebied zijn geconcentreerd in gebouwen. In de omgeving zijn verschillende gebouwen aanwezig die in een vervallenstaat verkeren.

De Groninger atlas noemt daarnaast ook de tabel 2-soort wild zwijn. Het betreft één uurhok waarbinnen het plangebied voor een zeer klein deel ligt. Een populatie van wild zwijn is niet bekend rond het plangebied. Het voorkomen van wild zwijn wordt niet binnen het plangebied verwacht.

Uit beide atlassen is het voorkomen van de tabel 3-soort otter bekend. Otter is rond 1980 in Nederland uitgestorven. Sinds 2002 is een start gemaakt met de herintroductie van de soort. In de omgeving van het plangebied zijn geen recente waarnemingen van otter bekend. De soort wordt dan ook niet in het plangebied verwacht.

Tot slot is volgens de landelijke atlas in één uurhok de tabel 3-soort das waargenomen. Recentelijk is ook een waarneming van das uit de omgeving van het plangebied bekend. In maart 2004 is op de A7 ter hoogte van het Nieuweschanskerbos een das doodgereden (mondelinge mededeling de heer L. Luij-

ten). Er is een bewoonde dassenburcht bekend in het Midwolderbos dat op een afstand van ongeveer 12 km van het plangebied ligt. Jonge dieren zullen vanuit deze burcht de omgeving intrekken. Er zijn geen sporen van das in het plangebied waargenomen. Het is echter niet uit te sluiten dat de soort de komende jaren het plangebied en dan met name het Kuurbos zal bereiken en hier een burcht zal graven.

EFFECTEN

Het plangebied is geen hoogwaardig leefgebied voor zoogdieren. Ten behoeve van de voorbereidende ontwikkelingen zullen terreindelen worden vergraven. Daardoor kunnen enkele vaste verblijfplaatsen en voortplantingsverblijfplaatsen van aardmuis, bosmuis, bunzing, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bosspitsmuis, haas, hermelijn, huisspitsmuis, mol, ree, rosse woelmuis, veldmuis, vos, wezel en woelrat worden vernietigd of verstoord. Ook kunnen enkele exemplaren worden gedood. De ontwikkelingen doen geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten. Het plangebied zal daarnaast voor de meeste soorten geschikt leefgebied blijven dan wel geschikter worden. Het betreft allemaal algemeen voorkomende soorten uit tabel 1. De verboden in de artikelen 9, 10 en 11 gelden niet voor bosmuis, mol en veldmuis. De overige soorten vallen bij ruimtelijke ontwikkelingen onder de vrijstellingsregeling.

Bij een inundatie zal een aantal kleine zoogdieren verdrinken: woelmuizen, spitsmuizen, ware muizen en mol. Ree, haas, egel en marterachtigen zullen waarschijnlijk kunnen vluchten. De populatiedichtheid buiten het plangebied zal toenemen, met name langs de rand van het plangebied. Na een inundatie zullen alle soorten weer in het gebied terugkeren, mits dijken en infrastructuur geen grote barrières vormen. De snelheid van de herkolonisatie is afhankelijk van de soort, de nabijheid van populaties en het voedselaanbod. Geen van de soorten zal door de inundaties in het voortbestaan worden bedreigd. Het betreft algemeen voorkomende soorten.

Vooralsnog worden er geen negatieve effecten op de (middel) zwaar beschermde das en steenmarter verwacht. Het is echter waarschijnlijk dat de populatie dassen in het omliggende gebied de komende jaren zal toenemen en het verspreidingsgebied zal vergoten. Daarnaast zal het plangebied en dan met name het bestaande bos in deelgebied Kuurbos door veroudering geschikter worden voor beide soorten. Het is daarom van belang het plangebied de komende jaren te blijven monitoren. Om in de toekomst negatieve effecten als gevolg van inundatie zoveel mogelijk te voorkomen, zouden de (nood)waterbergingsgebieden jaarrond een hoog grondwaterpeil moeten krijgen. Hierdoor worden deze gebieden ongeschikt voor het graven van holen.

4.2.4
Vogels

GEGEVENS

Volgens Het Natuurloket zijn 14 kilometerhokken goed onderzocht op het voorkomen van vogels. Gedetailleerde soort- en aantalgegevens hiervan zijn opge-

vraagd bij Het Natuurloket. Het betreft broedvogelinventarisaties die zijn uitgevoerd in het kader van het Atlasproject voor Broedvogels in de periode van 1998 tot 2000 en ganzen- en zwanentellingen en midwintertellingen van zes telgebieden in de periode 2001/2002 tot en met 2005/2006. De ligging van de telgebieden is aangegeven op figuur 2. Daarnaast zijn vogelwaarnemingen van de heer L. Luijten verkregen. De gegevens geven in combinatie met het veldbezoek een voldoende beeld.

INVENTARISATIE BROEDVOGELS

In de betreffende onderzochte kilometerhokken komen 49 soorten, waarvan 12 soorten op de Rode lijst (zie bijlage 3). De soorten van de Rode lijst betreffen voor een groot deel akker- en weidevogels. Waargenomen soorten zijn onder andere gele kwikstaart, graspieper, kwartelkoning, patrijs en veldleeuwerik.

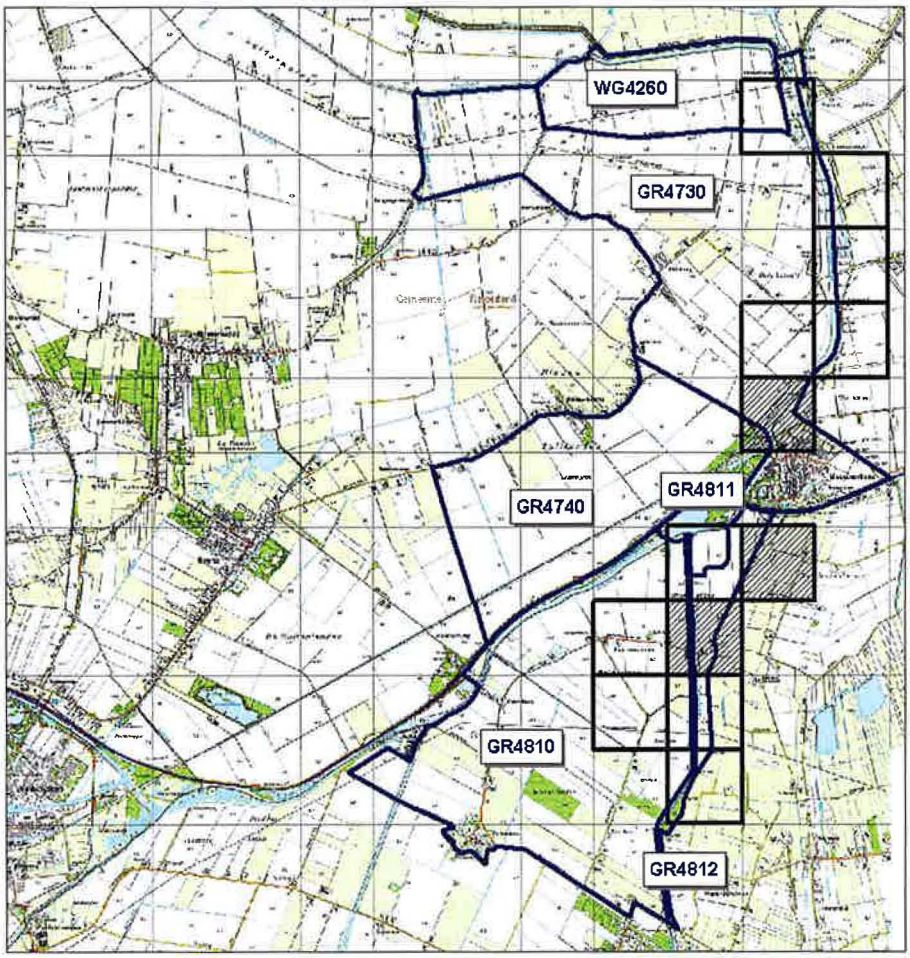

Figuur 2. De ligging van het onderzoeksgebied, de watervogeltelgebieden (blauw) en de onderzochte kilometerhokken in 1998-2000 (gearceerd)

Benedenloop Westerwoldsche Aa

Deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa heeft voor broedvogels een beperkte waarde. De overgang tussen de Westerwoldsche Aa en het akkergebied is erg abrupt. De oever langs de Westerwoldsche Aa is erg stijl en er is slechts een zeer smalle rietkraag aanwezig. Het waterpeil in de polder is erg laag en

er zijn geen ruige randen rond de percelen aanwezig. Daarnaast ligt door een deel van het plangebied een fietspad, waardoor verstoring optreed.

Kuurbos

Begin 1999 is begonnen met de inrichting van het natuurgebied Bos op Houwingaham. Ten tijde van het hierop volgende broedseizoen was een pionierssituatie ontstaan. Er vestigden zich in dit jaar vijf paartjes kluut. Het volgende jaar kwamen er 37 paartjes kluten tot broeden. Ook kleine plevier, steltkluut (op de Rode lijst vermeld als gevoelig) kokmeeuw en visdiefje (op de Rode lijst vermeld als kwetsbaar) kwamen in de begin jaren in het gebied tot broeden. Als gevolg van successie werd het gebied voor deze soorten minder aantrekkelijk, waardoor de aantallen broedparen snel afnamen. In 2004 kwam kluut als broedvogels voor het laatste voor in het gebied. Door aanplant van bomen en een extensief beheer van de grasstroken ontstond een ruig terrein, waardoor in 2004 onder anderen paapje (op de Rode lijst vermeld als bedreigd) en boompieper zich vestigden. De laatste jaren is met name het bos dermate ontwikkeld dat paapje niet meer in dit gebied voorkomt. In de huidige situatie komen er voornamelijk algemene soorten voor. Broedgevallen van soorten met vaste verblijfplaatsen, zoals buizerd zijn hier nog niet vastgesteld. Gezien de ontwikkeling van het gebied is het echter waarschijnlijk dat een soort als buizerd op korte termijn in het gebied tot broeden zal komen. In het bos zijn een aantal nesten van zwarte kraai aanwezig. Mogelijk maakt ransuil van deze nesten gebruik als broedplaats.

HAMDIJK EN BOVENLANDEN

Het gebied Hamdijk en Bovenlanden bestaat grotendeels uit akker- en graslanden en is dan ook met name van belang als broedgebied voor akker- en weidevogels. Uit de gegevens van SOVON (kilometerhok 275-576) kan worden opgemaakt dat hier naast de algemene soorten als kievit, scholekster en witte kwikstaart de rode lijstsoorten gele kwikstaart (gevoelig), graspieper (gevoelig), patrijs (kwetsbaar) en veldleeuwerik (gevoelig) voorkomen. Daarnaast is bekend dat boomvalk (op de Rode lijst vermeld als kwetsbaar) af en toe in de in het gebied staande hoogspanningsmasten tot broeden komt. In de houtsingel langs het B.L. Tijdenskanaal waren ten tijde van het veldbezoek drie nesten van zwarte kraai aanwezig. Deze nesten en dan met name de nesten die in het deel met de hoge populieren aanwezig zijn kunnen eveneens door de soort worden gebruikt. Het deel met de hoge populieren is tevens geschikt als broedplaats voor buizerd.

De rode lijstsoort kerkuil komt niet uit de gegevens van SOVON naar voren. Volgens de heer L. Luijten is er echter een broedlocatie van de soort aanwezig in de boerderij aan de Hamdijk ter hoogte van het Bos op Houwingaham (buiten plangebied).

INVENTARISATIE WINTERVOGELS

In de betreffende telgebieden zijn waarnemingen bekend van een groot aantal overwinterende soorten (zie bijlage 4). In de telgebieden, die over het algemeen vele malen groter zijn dan het er binnen gelegen plangebied, worden echter vrij kleine aantallen geteld. Het plangebied is hiermee geen belangrijk

overwinteringsgebied voor watervogels. Alleen in het aangrenzende telgebied WG4260 zijn vrij grote aantallen waargenomen, waarbij in de winterperiode 2003/2004 5.500 brandganzen werden geteld en in 2001/2002 2.263 grauwe ganzen. Dit komt respectievelijk overeen met 1,37% en 0,56% van de biogeografische populatie[3]. Gezien de overige winterperioden betreffen het echter echte piekjaren.

Brandganzen

EFFECTEN

Door de plannen zal broedgebied van enkele soorten verloren gaan. Het gaat hierbij voornamelijk om algemene soorten. Een groot deel van het plangebied zal worden ingericht als rietmoeras. De nieuwe inrichting zal hierdoor met name een hoge waarde voor moerasvogels krijgen.

Broedlocaties van boomvalk, buizerd, kerkuil en ransuil worden gezien als vaste verblijfplaatsen en zijn daarmee jaarrond beschermd. Indien bij de werkzaamheden met het broedseizoen van deze soort rekening wordt gehouden zoals hieronder wordt beschreven zijn er geen directe negatieve effecten van de ontwikkelingen te verwachten. Binnen het plangebied en in de directe omgeving blijven voldoende (kraaien)nesten aanwezig. De kwaliteit van het jachtgebied van boomvalk zal waarschijnlijk door de ontwikkelingen toenemen. Het ligt namelijk in de verwachting dat door de nieuwe inrichting het prooi aanbod (o.a. zangvogels en libellen) zal toenemen. Het voedsel van kerkuil en ransuil bestaat voornamelijk uit woelmuizen. Zoals in de paragraaf zoogdieren reeds is besproken, heeft inundatie een tijdelijk negatief effect op woelmuizen. De woelmuizenstand op de huidige akkerpercelen zal door werkzaamheden, zoals ploegen ook sterk wisselen. Er zullen echter ook nieuwe permanente leefgebieden voor veldmuis (woelmuis) ontstaan, met name de nieuwe dijken. De voedselsituatie voor kerkuil en ransuil zal dan ook niet der-

[3] Een biogeografische populatie kan een ondersoort of een deel van een populatie die een specifiek en van de rest van de populatie van die soort afwijkend trekgedrag heeft.

mate veranderen dat de soorten uit het gebied zullen verdwijnen. Buizerd is een opportunist. In en rond het plangebied zullen woelmuizen en mollen een belangrijk deel uit maken van zijn voedsel. Door de nieuwe inrichting is het waarschijnlijk dat de kwaliteit van zijn jachtgebied zal toenemen. Door rietmoeras zal een breder prooiaanbod ontstaan en met namen zullen prooien zoals kuikens van moerasvogels (waterhoen, meerkoet en verschillende eenden) toenemen.

Vogels zullen verder over het gehele terrein verspreid op de bodem, in bomen en in opgaande begroeiing tot broeden komen. Aangezien alle vogels (uitgezonderd exoten) zijn beschermd, zullen door de inrichtende werkzaamheden geen broedende vogels in en rond het plangebied mogen worden verstoord. De werkzaamheden zullen in eerste instantie buiten het broedseizoen moeten plaatsvinden. Indien dit niet werkbaar is, zal het te ontwikkelen gebied gezien de grootte moeten worden opgedeeld. Een deelgebied zal dan zo groot mogen zijn, dat in het gehele deelgebied continu kan worden gewerkt. Wanneer de werkzaamheden in dit geval reeds voor het broedseizoen worden gestart en tijdens het broedseizoen in het gehele deelgebied continu wordt doorgewerkt, zullen geen broedvogels worden verstoord. Broedvogels zullen dan een rustigere broedplaats op enige afstand van het deelgebied zoeken en niet door de werkzaamheden worden gestoord. In de deelgebieden waarbij de werkzaamheden niet voor het broedseizoen kunnen worden gestart of waarbij gedurende het broedseizoen in het gehele deelgebied niet continu kan worden doorgewerkt, zullen de werkzaamheden pas na het broedseizoen mogen worden gestart, respectievelijk worden voortgezet. Indien in en direct rond het betreffende deelgebied geen broedende vogels voorkomen, kunnen echter ook hier de werkzaamheden worden gestart of voortgezet. De te verwijderen bomen en de opgaande begroeiing zullen in alle gevallen buiten het broedseizoen moeten worden gesloopt respectievelijk verwijderd. Voor het broedseizoen wordt in het kader van de Flora- en faunawet geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor de meeste vogels geldt dat het broedseizoen van ongeveer 15 maart tot 15 juli duurt.

Doordat de nieuwe inrichting is gericht op natuurontwikkeling, zal het plangebied weer aantrekkelijk worden gemaakt voor broedvogels. In samenhang met een sterk stijgend waterpeil in het broedseizoen is dit echter niet passend en strijdig met de Flora- en faunawet. Door sterk wisselende waterstanden zullen nesten verloren gaan. Aangezien waterberging alleen plaatsvindt wanneer veel neerslag valt en dit voornamelijk in het najaar het geval is, zal in de meeste gevallen geen negatief effect optreden. Daarnaast zal het gebied waarschijnlijk grotendeels worden ingericht als moerasgebied. In dergelijk biotoop broedende soorten zijn aan peilschommelingen aangepast.
In waterbergingsgebieden waarbij een natuurlijk fluctuerend waterpeil wordt gehanteerd, is een ontheffing voor het verstoren van broedvogels als gevolg van een stijgend waterpeil niet nodig. In het deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa, waarbij het waterpeil aan de boezem wordt aangesloten, lijkt

een natuurlijk fluctuerend waterpeil te worden gehanteerd. Het betreft echter een spuiboezem, waardoor het niet geheel als natuur kan worden gekwalificeerd. De peilfluctuaties in de deelgebieden Kuurbos, Hamdijk en Bovenlanden zijn te kwalificeren als onnatuurlijk. Indien deze gebieden tijdens het broedseizoen als waterberging worden ingezet, waarbij broedgevallen van vogels worden verstoord, is een ontheffing noodzakelijk.

De ganzen- en zwanentelgebieden waarin het plangebied ligt, zijn geen belangrijke foerageergebieden voor ganzen en zwanen. Daarnaast zal het effect door de ontwikkelingen beperkt blijven, doordat de oppervlakte van het geschikte foerageergebied binnen het plangebied relatief klein is. Er zal voldoende gelijksoortig foerageergebied in de omgeving aanwezig blijven.

4.2.5
Amfibieën

GEGEVENS

Volgens Het Natuurloket zijn twee kilometerhokken slecht onderzocht op het voorkomen van amfibieën. Er zijn geen ontheffingplichtige soorten waargenomen. Gedetailleerde gegevens zijn daarom niet opgevraagd. Voor het onderzoek is het Waarnemingenoverzicht 2006 van de Stichting RAVON geraadpleegd. Hierin is de verspreiding van amfibieën weergegeven op basis van uurhokken uit de periode 1997 tot en met 2006. De gegevens zijn globaal, maar zijn recent en lijken volledig. De bekende gegevens geven in combinatie met het veldbezoek een voldoende beeld van deze soortengroep.

INVENTARISATIE

Volgens Het Natuurloket is in de onderzochte kilometerhokken één tabel 1-soort waargenomen. Volgens de gegevens van het waarnemingenoverzicht zijn binnen de betreffende uurhokken waarnemingen bekend van bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad, meerkikker (alle tabel 1-soorten) en het groene kikkercomplex. Met het groene kikkercomplex worden de twee soorten poelkikker (tabel 3) en meerkikker én de kruising tussen deze soorten (bastaardkikker) bedoeld. Deze soorten zijn in het veld moeilijk van elkaar te onderscheiden. Gezien het ontbreken van waarnemingen van poelkikker in dit deel van Groningen, is het onwaarschijnlijk dat deze waarneming betrekking heeft op poelkikker.

De verschillende smalle en brede watergangen in het plangebied zullen dienst doen als leefgebied en voortplantingsplaatsen voor bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander en meerkikker. Vooral de watergangen met een flauw talud zullen worden gebruikt. Bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander zijn alleen in de voortplantingsperiode aan water gebonden en kunnen in de greppels en in de bospercelen van het plangebied tevens hun leefgebied en (winter)rustplaats vinden. Meerkikker heeft de voorkeur om onder water te overwinteren. Bastaardkikker overwintert zowel op land als in het water.

Meerkikker Gewone pad

Het plangebied is geen hoogwaardig leefgebied voor amfibieën. Ten behoeve van de voorbereidende ontwikkelingen zullen terreindelen worden vergraven. Daardoor kunnen enkele overwinterings- en voortplantingsverblijfplaatsen van bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander en meerkikker worden vernietigd en verstoord. Ook kunnen enkele exemplaren worden gedood. De ontwikkelingen doen geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten. Het plangebied zal daarnaast voor deze soorten geschikter worden. Het betreft allemaal algemeen voorkomende soorten uit tabel 1 en vallen bij ruimtelijke ontwikkelingen onder de vrijstellingsregeling. EFFECTEN

Door inundatie van het plangebied zullen amfibieën worden verstoord. Deze soorten worden hierdoor echter niet in hun voortbestaan bedreigd.

4.2.6
Reptielen

Volgens Het Natuurloket zijn de betreffende kilometerhokken niet onderzocht op het voorkomen van reptielen. Voor het onderzoek is verder het Waarnemingenoverzicht 2006 van de Stichting RAVON geraadpleegd. Hierin is de verspreiding van reptielen weergegeven op basis van uurhokken uit de periode van 1997 tot en met 2006. De gegevens zijn globaal, maar recent en voor reptielen over het algemeen vrij volledig. In de betreffende en de omliggende uurhokken zijn volgens het waarnemingenverslag geen waarnemingen bekend. Dit gegeven in combinatie met het veldbezoek geeft een voldoende beeld van deze soortengroep. GEGEVENS

In de uurhokken zijn volgens het waarnemingenoverzicht geen reptielen waargenomen. Het veldbezoek bevestigt dit beeld. Het plangebied bestaat voor een groot deel uit en wordt omsloten door agrarisch land en voldoet niet aan de eisen die reptielen aan een geschikt leefgebied stellen. INVENTARISATIE

Door de werkzaamheden en ontwikkelingen zullen geen effecten op reptielen optreden. EFFECTEN

4.2.7
Vissen

Volgens Het Natuurloket is één kilometerhok slecht onderzocht op het voorkomen van vissen. Er zijn geen ontheffingplichtige soorten waargenomen. Gedetailleerde gegevens zijn daarom niet opgevraagd. Voor het onderzoek zijn verder het Waarnemingenoverzicht 2006 van de Stichting RAVON en de bevindingen van een visinventarisatie in een nabijgelegen gebied geraadpleegd. In het waarnemingenoverzicht is de verspreiding van vissen weergegeven op basis van uurhokken uit de periode van 1997 tot en met 2006. De gegevens zijn recent, maar globaal en lijken onvolledig. In 2005 heeft Sportvisserij Nederland (voorheen OVB) in de nabijgelegen Ulsderpolder een visinventarisatie uitgevoerd met behulp van elektro-visapparatuur. Tijdens deze inventarisatie is de polder dekkend onderzocht op het voorkomen van beschermde soorten. Tot slot zijn voor dit onderzoek enkele kansrijke watergangen binnen het plangebied onderzocht op het voorkomen van vissen (paragraaf 6.1). Het veldbezoek geeft in combinatie met de bekende gegevens een voldoende beeld van de soortengroep vissen.

INVENTARISATIE

Volgens Het Natuurloket is in het onderzochte kilometerhok één soort van de Rode lijst waargenomen. Volgens de gegevens van het waarnemingenoverzicht zijn binnen de betreffende uurhokken waarnemingen bekend van de algemene soorten baars, blankvoorn, snoek, driedoornige stekelbaars en tiendoornige stekelbaars. Uit de in 2005 uitgevoerde visinventarisatie in de nabijgelegen Ulsderpolder werden in een vrij lage visbezetting de volgende soorten aangetroffen: blankvoorn, ruisvoorn, snoek, tiendoornige stekelbaars, vetje (op de Rode lijst vermeld als kwetsbaar) en zeelt. Met uitzondering van vetje betreft het hier allemaal algemene soorten.

Het plangebied lijkt niet bijzonder geschikt voor beschermde soorten. Een uitzondering hierop vormt kleine modderkruiper. Enkele watergangen binnen het plangebied lijken op het oog geschikt voor deze tabel 2-soort. Kleine modderkruiper is een soort die vooral wordt aangetroffen in poldersloten. Sterk modderige of grove kiezelbodems worden gemeden. Omdat bestaande informatie uit de omgeving beperkt is, zijn de kansrijke watergangen op 6 maart 2008 met behulp van een fijnmazig schepnet onderzocht op het voorkomen van deze soort. De kansrijke watergangen binnen het plangebied betreffen de wat bredere poldersloten en zijn voornamelijk gelegen in de deelgebieden Kuurbos en Bovenlanden. Gevangen vissoorten tijdens het onderzoek zijn: baars, blankvoorn, driedoornige stekelbaars, rietvoorn, riviergrondel en tiendoornige stekelbaars. Kleine modderkruiper werd niet aangetroffen. Op grond van bestaande gegevens en de uitgevoerde schepnetinventarisatie is het onwaarschijnlijk dat beschermde soorten in het plangebied voorkomen.

Enkele kansrijke watergangen die zijn onderzocht op het voorkomen van kleine modderkruiper

EFFECTEN

Ten behoeve van de nieuwe inrichting van het gebied zullen bestaande wateren worden vergraven. Hierdoor zullen vissen worden verstoord en kunnen mogelijk enkele individuen worden gedood. Het betreft alle niet beschermde soorten, waarbij de ontwikkelingen geen afbreuk doen aan de gunstige instandhouding van de soorten.
Door een tijdelijke inundatie van het gebied kunnen enkele soorten van grotere wateren in kleine slootjes achterblijven; ook kunnen vissen op lagere terreindelen achterblijven. Deze vissen zullen ten prooi vallen aan predatoren als meeuwen en reigers. Deze effecten doen echter geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de aanwezige soorten in het gebied.

4.2.8
Dagvlinders

GEGEVENS

Volgens Het Natuurloket zijn vijf kilometerhokken onderzocht op het voorkomen van dagvlinders. Er zijn geen beschermde soorten waargenomen. Gedetailleerde gegevens zijn daarom niet opgevraagd. Voor het onderzoek is verder het Waarnemingenverslag 2007 geraadpleegd. Dit waarnemingenverslag heeft de verspreiding van dagvlinders weergegeven op basis van uurhokken uit de periode van 1999 tot 2006. De gegevens zijn globaal, maar zijn recent en lijken volledig. De bekende gegevens geven in combinatie met het veldbezoek een voldoende beeld van deze soortengroep.

INVENTARISATIE

Volgens Het Natuurloket zijn in de onderzochte kilometerhokken geen beschermde soorten of soorten van de Rode lijst waargenomen. Volgens de gegevens van het waarnemingenoverzicht zijn binnen de betreffende uurhokken 26 soorten waargenomen (zie bijlage 5). Behoudens rouwmantel en bruine vuurvlinder zijn het algemene soorten. Rouwmantel is een tabel 3-soort en staat eveneens op de Rode lijst als 'verdwenen uit Nederland'. De soort plant zich zeer waarschijnlijk niet meer in Nederland voor. De soort wordt nog wel jaarlijks waargenomen als zwerver uit omliggende landen zoals Duitsland. Ze zijn sterk en kunnen grote afstanden vliegen, al doen ze dat alleen in sommige jaren. Ze komen voor bij bosjes in beekdalen, erosiegeulen, langs bosranden en struwelen. Het plangebied heeft geen speciale waarde voor de soort. Bruine vuurvlinder staat op de Rode lijst vermeld als kwetsbaar. Bruine vuurvlinder is een soort van onder andere droge, schrale graslanden, heidevelden en kapvlakten. Binnen het plangebied komen dit soort specifieke biotopen niet voor. De soort wordt hierdoor ook niet in het plangebied verwacht. Ook voor andere

beschermde soorten en rode lijstsoorten ontbreken specifieke biotopen, waardoor deze niet in het plangebied worden verwacht.

Aangezien wel nectar- en waardplanten van enkele algemene soorten in het plangebied voorkomen, is het plangebied wel geschikt leefgebied voor algemene soorten. Het plangebied vormt echter geen belangrijk leefgebied voor dagvlinders.

EFFECTEN

Het plangebied is geen hoogwaardig leefgebied voor dagvlinders. Ten behoeve van de voorbereidende ontwikkelingen zullen terreindelen worden vergraven. Daardoor kunnen tijdelijk negatieve effecten op voorkomende algemene soorten optreden. Naar verwachting zal het gebied na inrichting een hogere waarde voor dagvlinders krijgen.
Inundatie van het plangebied heeft op de voorkomende, algemene soorten een beperkt negatief effect. Het gaat om soorten die gemakkelijk het gebied kunnen herkoloniseren.

4.2.9
Libellen

GEGEVENS

Volgens Het Natuurloket zijn vier kilometerhokken onderzocht op het voorkomen van libellen. Er zijn geen beschermde soorten waargenomen. Gedetailleerde gegevens zijn daarom niet opgevraagd. Voor het onderzoek is verder het Waarnemingenverslag 2007 geraadpleegd. Dit waarnemingenverslag heeft de verspreiding van libellen weergegeven op basis van uurhokken uit de periode van 1999 tot 2006. De gegevens zijn globaal, maar zijn recent en lijken volledig. De bekende gegevens geven in combinatie met het veldbezoek een voldoende beeld van deze soortengroep.

INVENTARISATIE

Volgens Het Natuurloket zijn in de onderzochte kilometerhokken geen beschermde soorten of soorten van de Rode lijst waargenomen. Volgens de gegevens van het waarnemingenoverzicht zijn binnen de betreffende uurhokken 13 soorten waargenomen (zie bijlage 6). Hieronder zijn eveneens geen beschermde soorten of soorten van de Rode lijst aanwezig. Door het ontbreken van specifieke biotopen worden beschermde soorten en rode lijstsoorten ook niet verwacht.
Aangezien veel waterstructuren in het plangebied aanwezig zijn, is het plangebied wel geschikt leefgebied voor enkele algemene soorten. Het plangebied vormt echter geen belangrijk leefgebied voor deze soorten.

EFFECTEN

Het plangebied is geen hoogwaardig leefgebied voor libellen. Ten behoeve van de voorbereidende ontwikkelingen zullen terreindelen worden vergraven. Daardoor kunnen tijdelijk negatieve effecten op voorkomende algemene soorten optreden. Naar verwachting zal het gebied na inrichting een hogere waarde voor libellen krijgen.

Inundatie van het plangebied heeft op de voorkomende, algemene soorten een beperkt negatief effect. Het gaat om soorten die zich gemakkelijk in het gebied kunnen herkoloniseren.

4.2.10
Overige ongewervelde soorten

De beschermde kevers en mieren zijn niet in het plangebied te verwachten. De beschermde miersoorten komen voor in zandige bosgebieden. De oude eikenbomen voor vliegend hert zijn afwezig. Gestreepte waterroofkever is een soort van met name groot water in laagveen en poelen. Voorkomen van deze soort in het plangebied is niet waarschijnlijk. Brede geelrandwaterroofkever is een soort van grote, permanent stilstaande wateren. Voorkomen in het plangebied is eveneens onwaarschijnlijk. Juchtleerkever en heldenbok worden binnen Nederland als uitgestorven beschouwd. Ditzelfde geldt waarschijnlijk voor rivierkreeft en Bataafse stroommossel. De wijngaardslak is gebonden aan het voorkomen van mergel.

Door de ontwikkelingen binnen het plangebied zullen geen effecten op beschermde overige ongewervelde soorten optreden.

5 Conclusie

5.1 Gebiedsbescherming

Directe significant verstorende effecten op beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 worden niet verwacht, aangezien de werkzaamheden op enige afstand worden uitgevoerd. Indirecte significant verstorende effecten op beschermde gebieden, zoals het verlies van foerageergebied van in het beschermde gebied overwinterende en broedende vogels, zijn niet waarschijnlijk, omdat het noordelijke deel van het plangebied een geringe natuurwaarde heeft. Daarnaast zal de natuurwaarde door de ontwikkelingen aanzienlijk toenemen. In het kader van de strategische milieubeoordeling voor de uitwerking van de waterbergingen uit het Provinciaal Omgevingsplan is er reeds een passende beoordeling uitgevoerd. Hieruit kwam naar voren dat er geen significant verstorende effecten op het beschermde gebied Waddenzee zullen optreden als gevolg van de (nood)waterbergingen.
Deze conclusie is in 2009 in het kader van het MER Waterberging Benedenloop Westerwoldse Aa, Kuurbos, Bovenlanden en Hamdijk nogmaals bekeken door het inrichtingsplan te toetsen aan de Natuurbeschermingswet. Hieruit blijkt wederom dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Waddenzee niet zullen worden aangetast. De kwaliteit van de natuurlijke habitatten en de habitatten van soorten zal niet verslechteren. Tijdens de werkzaamheden voor de inrichting kunnen enkele kwalificerende vogelsoorten worden verstoord. De verstoring van de rustende en foeragerende vogels door de werkzaamheden van de inrichting en de recreatie zal echter geen significant verstorende gevolgen hebben op de instandhoudingsdoelen, aangezien het geschikte areaal voor rust- en foerageergebied ten opzichte van het verstoorde areaal groot is. De verstoring van de broedvogels wordt voorkomen door de werkzaamheden niet in het broedseizoen uit te voeren. De inrichting van de benedenloop van de Westerwoldse Aa zal geen significant verstorend effect hebben op het Natura 2000-gebied Waddenzee.

Alleen ten aanzien van de ontwikkeling van de jachthaven kunnen negatieve effecten op het beschermde gebied niet geheel op voorhand worden uitgesloten. Deze ontwikkeling is middels een wijzigingsbevoegdheid in het plan opgenomen. Als de plannen concreter zijn, zal een vooroverleg moeten plaatsvinden met het bevoegd gezag in het kader van de oriëntatiefase van de Natuurbeschermingswet 1998. Significant verstorende effecten worden overigens op voorhand niet verwacht. Dit vooroverleg zal worden opgestart zodra het plan concreet is en wordt overwogen de wijzigingsbevoegdheid toe te passen.

De robuuste verbindingszone zal worden aangelegd met het ambitieniveau B1. Het is de bedoeling dat de deelgebieden Hamdijk en Bovenlanden als stapsteen voor deze robuuste verbindingszone zullen worden ingericht. Na ontwikkeling van de robuuste verbindingszone zal het gebied onder de Ecologische Hoofdstructuur gaan vallen. Het gebied als geheel zal een meer natuurlijke inrichting krijgen, waardoor het gebied op langere termijn een veel hoge natuurwaarde zal krijgen. Overleg met bevoegd gezag omtrent de effecten op en inrichting van de robuuste verbindingszone heeft reeds plaatsgevonden en valt verder buiten dit onderzoek.

5.2
Soortenbescherming

Ten aanzien van de soortenbescherming zijn vijf aspecten (van belang in de verdere procedure) in acht genomen:
- nadere inventarisatie;
- niet bedreigde waarden;
- bescherming vogels;
- vrijgestelde soorten;
- ontheffingen.

NADERE INVENTARISATIE

Indien de houtsingels langs het B.L. Tijdenskanaal en grotere delen van het Bos op Houwingaham zullen worden gerooid, kan een negatief effect op vleermuizen optreden en is nader onderzoek naar de functie van deze plangebieddelen voor vleermuizen noodzakelijk. Dit is echter in de planvorming niet aan de orde zodat een nadere inventarisatie achterwege kan blijven.

NIET BEDREIGDE WAARDEN

Van de volgende soortengroepen worden geen verbodsbepalingen overtreden in het plangebied:
- reptielen;
- vissen;
- dagvlinders;
- libellen;
- overige ongewervelde soorten.

BESCHERMING VOGELS

Alle vogelsoorten (uitgezonderd exoten) zijn beschermd. Bij uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting geldt vrijstelling van de verboden als wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode. Als er geen gedragscode is, moet worden nagegaan of verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet worden overtreden. Met uitzondering van boomvalk, buizerd, kerkuil en ransuil zijn in of direct in de omgeving van het plangebied geen permanent bewoonde nesten of belangrijke rust- of foerageergebieden van vogels aanwezig. Broedvogels zullen echter verspreid over het gehele plangebied zowel op de bodem als in bomen en opgaande begroeiing tot broeden komen. De werkzaamheden zullen hierdoor in eerste instantie buiten het broedseizoen moeten plaatsvinden. Indien dit niet werkbaar is, zal het te ont-

wikkelen gebied gezien de grootte moeten worden opgedeeld. Een deelgebied zal dan zo groot mogen zijn dat in het gehele deelgebied continu kan worden gewerkt. Wanneer de werkzaamheden dan voor het broedseizoen worden gestart en tijdens het broedseizoen in het gehele deelgebied continu wordt doorgewerkt, zullen geen broedvogels worden verstoord. Broedvogels zullen dan een rustigere broedplaats op enige afstand van het deelgebied zoeken en niet door de werkzaamheden worden gestoord. In de deelgebieden waarbij de werkzaamheden niet voor het broedseizoen kunnen worden gestart of waarbij niet gedurende het broedseizoen in het gehele deelgebied continu kan worden doorgewerkt, zullen de werkzaamheden pas na het broedseizoen mogen worden gestart respectievelijk voortgezet. Indien in en direct rond het betreffende deelgebied geen broedende vogels voorkomen, kunnen echter ook hier de werkzaamheden worden gestart of voortgezet. De te verwijderen bomen en de opgaande begroeiing zullen in alle gevallen buiten het broedseizoen moeten worden verwijderd. Voor het broedseizoen wordt in het kader van de Flora- en faunawet geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor de meeste vogels geldt dat het broedseizoen van ongeveer 15 maart tot 15 juli duurt. In het plangebied is voor geen enkele soort de goede staat van instandhouding in het geding.

Broedlocaties van boomvalk, buizerd, kerkuil en ransuil worden gezien als vaste verblijfplaatsen en zijn daarmee jaarrond beschermd. Indien bij de werkzaamheden met het broedseizoen van deze soort rekening wordt gehouden, zoals hiervoor wordt beschreven, zijn er geen directe negatieve effecten van de ontwikkelingen te verwachten. De ontwikkelingen zullen niet leiden tot het verdwijnen van de soorten uit het gebied.

Doordat de nieuwe inrichting is gericht op natuurontwikkeling, zal het plangebied weer aantrekkelijk worden gemaakt voor broedvogels. In samenhang met een sterk stijgend waterpeil in het broedseizoen is dit echter niet passend en strijdig met de Flora- en faunawet. In waterbergingsgebieden waarbij een natuurlijk fluctuerend waterpeil wordt gehanteerd, is een ontheffing voor het verstoren van broedvogels als gevolg van een stijgend waterpeil niet nodig. In het deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa, waarbij het waterpeil aan de boezem wordt aangesloten, lijkt dit het geval te zijn. Het betreft echter een spuiboezem, waardoor het niet geheel als natuur kan worden gekwalificeerd. De peilfluctuaties in de deelgebieden Kuurbos, Hamdijk en Bovenlanden zijn te kwalificeren als onnatuurlijk. Indien deze gebieden tijdens het broedseizoen als waterberging worden ingezet, waarbij broedgevallen van vogels worden verstoord, is een ontheffing noodzakelijk. De periode van het broedseizoen hangt af van de gebiedsinrichting. Een algemene soort van rietmoerassen die nog laat jongen in het nest heeft, is kleine karekiet. Het broedseizoen van deze soort loopt door tot in de tweede helft van augustus. Volledigheidshalve wordt hierbij opgemerkt dat het stormseizoen en daarmee de periode dat een mogelijke inzet het meest waarschijnlijk is, niet samenvalt met het broedseizoen. Een ontheffing kan voor maximaal vijf jaar worden aangevraagd, daarna

dient men de ontheffing te verlengen. De verantwoordelijkheid ligt bij de aanvrager. De ontheffing zal voor specifieke soorten moeten worden aangevraagd.

VRIJGESTELDE SOORTEN

In het plangebied komen enkele beschermde soorten voor in de groepen vaatplanten, amfibieën en zoogdieren die worden verstoord door de werkzaamheden. Deze staan in tabel F. Voor deze soorten geldt bij ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling voor artikel 8 of de artikelen 9 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. Voor verstoring van deze soorten hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd. De verboden in de artikelen 9, 10 en 11 gelden niet voor mol, bosmuis en veldmuis. Ook gelden ze niet voor huisspitsmuis als deze zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevindt.

Tabel F. Soorten in het plangebied waarvoor een vrijstelling geldt

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Grote kaardenbol	*Dipsacus fullonum*
Zwanenbloem	*Butomus umbellatus*
Aardmuis	*Microtus agrestis*
Bunzing	*Mustela putorius*
Dwergmuis	*Micromys minutus*
Dwergspitsmuis	*Sorex minutus*
Egel	*Erinaceus europaeus*
Gewone bosspitsmuis	*Sorex araneus*
Haas	*Lepus europaeus*
Hermelijn	*Mustela erminea*
Huisspitsmuis	*Crocidura russula*
Ree	*Capreolus capreolus*
Rosse woelmuis	*Clethrionomys glareolus*
Vos	*Vulpes vulpes*
Wezel	*Mustela nivalis*
Woelrat	*Arvicola terrestris*
Bastaardkikker	*Rana klepton esculenta*
Bruine kikker	*Rana temporaria*
Gewone pad	*Bufo bufo*
Kleine watersalamander	*Triturus vulgaris*
Meerkikker	*Rana ridibunda*

ONTHEFFINGEN

Uit het eventuele aanvullend onderzoek naar vleermuizen zal blijken of ontheffingen moeten worden aangevraagd en voor welke soorten. Daarnaast is het waarschijnlijk dat voor het verstoren van broedvogels als gevolg van het inzetten van de (nood)waterbergingsgebieden een ontheffing noodzakelijk is. Verder is het van belang om de (nood)waterbergingsgebieden te blijven monitoren, omdat door de ontwikkelingen nieuwe natuurwaarden zullen ontstaan. Een voorbeeld hiervan is het vestigen van das in het (nood)waterbergingsgebied. Het onderwater zetten van een dassenburcht is ontheffingspichtig.

AANBEVELINGEN

De (nood)waterbergingsgebieden zouden dermate ingericht moeten worden dat een soort als das zich niet zal vestigen. Hierbij moet onder anderen gedacht

worden aan een waterpeil dat jaarrond hoog staat. Daarnaast zouden met betrekking tot de aanwezigheid van roofvogels en uilen de dijken extensief beheerd moeten worden, waardoor deze voor woelmuizen geschikt worden.

6 Bronnen

6.1 Veldbezoek

Het deelgebied Benedenloop Westerwoldsche Aa is op 16 november 2006 door de heer ing. D.J. Venema en de heer H.J. Boonstra bezocht om een indruk te krijgen van het terrein en het voorkomen van planten- en diersoorten. Dit veldbezoek heeft plaatsgevonden in het kader van het onderzoeksrapport 'Advies Flora- en faunawet bestemmingsplan Binnen Aa' (BügelHajema Adviseurs, 2007). Er zijn hierbij plantensoorten genoteerd, maar verder geen volledige vegetatieopnamen gemaakt. Het was een half bewolkte dag met een maximumtemperatuur van 16 °C en er stond een matige zuidenwind.

Het gehele plangebied is op 21 februari 2008 door de heer ing. D.J. Venema en mevrouw ing. J. Kamps MSc. bezocht om een indruk te krijgen van het terrein en het voorkomen van planten- en diersoorten. Er zijn hierbij plantensoorten genoteerd, maar verder geen volledige vegetatieopnamen gemaakt. Het was een zwaar bewolkte dag met een maximumtemperatuur van 9 °C en er stond een vrij krachtige zuidwestenwind.

Op 6 maart 2008 zijn de kansrijke watergangen binnen het plangebied met behulp van een fijnmazig amfibieënschepnet door de heer ing. D.J. Venema bemonsterd op het voorkomen van de beschermde vissoort kleine modderkruiper. RAVON raadt deze methode aan voor het vaststellen van de aanwezigheid van deze soort. Alle monsters zijn ter plaatse uitgezocht. De gevangen vissen werden daarbij gedetermineerd en op de vanglocatie teruggezet.

6.2 Media

- www.natuurloket.nl, overzicht recente en beschikbare gegevens planten en dieren;
- www.ravon.nl, informatie over (verspreiding) van herpetofauna.

6.3 Gegevens

De Boer, V. 2008. Waterberging Reiderland. Levering vogelgegevens. SOVON rapport GC2008-064. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

6.4
Literatuur

- Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 8 Nieuweschans, Wageningen 1983.
- Meijden, R. van der, Heukels' Flora van Nederland, Wolters-Noordhoff bv Groningen/Houten 2005.
- Westhoff, dr. V., drs. A.J. den Held, Plantengemeenschappen in Nederland, boek Thieme & cie, Zutphen 1975.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden en A. van Diepenbeek, Zoogdieren van West-Europa, Stichting Uitgeverij KNNV en Vereniging Natuurmonumenten, Utrecht 1994.
- Broekhuizen. S, B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk, J.B.M. Thissen, Atlas van de Nederlandse zoogdieren, Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht 1992.
- Dijkstra, V. 1997. Belangrijkste zoogdiergebieden in Nederland; mededeling 37 van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), Utrecht.
- Molen, van der H., Verspreidingsatlas van de Groninger zoogdieren, Groningen 1993.
- Limpens, H, K. Mostert en W. Bongers, Atlas van de Nederlandse vleermuizen: Onderzoek naar verspreiding en ecologie, KNNV Uitgeverij, Utrecht 1997.
- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting, 2006. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera, Hesperioidea, Papilionoidea. - Nederlandse fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002, De Nederlandse libellen (Odonata) - Nederlandse fauna 4, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Waarnemingenverslag 2007 'Dagvlinders, Nachtvlinders en libellen', EIS-Nederland, De Vlinderstichting en de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber. A.J. van Loon, A.A. Maelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata) - Nederlandse fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

B i j l a g e n

1. Vleermuizen
2. Overige zoogdieren
3. Broedvogels
4. Watervogels
5. Vlinders
6. Libellen
7. Codes Rode lijst
8. Uitleg beschermingsregime

Bijlage 1. Vleermuizen in de uurhokken 08-44, 08-53, 08-54 en 13-14 in en rond het plangebied (atlas)

Nederlandse naam	Waarneming				Rode lijst	Beschermingsregime
	08-44	08-53	08-54	13-14		
Gewone dwergvleermuis			x	x		Tabel 3 (bijlage IV)
Laatvlieger		x	x			Tabel 3 (bijlage IV)
Meervleermuis			x			Tabel 3 (bijlage IV)
Ruige dwergvleermuis		x				Tabel 3 (bijlage IV)
Watervleermuis		x	x	x		Tabel 3 (bijlage IV)

Bijlage 2a. Overige zoogdieren in de uurhokken 08-44, 08-53, 08-54 en 13-14 in en rond het plangebied (atlas)

Nederlandse naam	Waarneming				Rode lijst	Beschermingsregime
	08-44	08-53	08-54	13-14		
Bosmuis		x	x			Tabel 1
Bosspitsmuis			x			Tabel 1
Bruine rat	x	x	x	x		
Bunzing	x	x	x	x		Tabel 1
Das		a				Tabel 3 (bijlage 1)
Egel	x	x	x	x		Tabel 1
Haas	x	x	x	x		Tabel 1
Hermelijn	x	x	x	x		Tabel 1
Huismuis	x		x			
Huisspitsmuis		#				Tabel 1
Konijn	x	x	x	x		Tabel 1
Mol	x	x	x	x		Tabel 1
Muskusrat	x	x	x	x		
Otter			w		VNW	Tabel 3 (bijlage IV)
Ree	x	x	x	x		Tabel 1
Vos	x	x	x	x		Tabel 1
Wasbeer			w			
Wezel	x	x	x	x		Tabel 1
Woelrat	x	x	x	x		Tabel 1

x = vangst of vondst
# = braakbalvondst
A = andere veldwaarneming

Bijlage 2b. Overige zoogdieren in de uurhokken 08-44, 08-53, 08-54 en 13-14 in en rond het plangebied (Groninger atlas)

Nederlandse naam	Waarneming				Rode lijst	Beschermingsregime
	08-44	08-53	08-54	13-14		
Aardmuis		#		x		Tabel 1
Bosmuis	#	x	x	x		Tabel 1
Bosspitsmuis	#	x	x	x		Tabel 1
Bruine rat	x	x	x	x		
Bunzing	x	x	x	x		Tabel 1
Dwergmuis	#	x				Tabel 1

Nederlandse naam	Waarneming				Rode lijst	Beschermingsregime
	08-44	08-53	08-54	13-14		
Dwergspitsmuis		#				Tabel 1
Egel	x	x	x	x		Tabel 1
Haas	x	x	x	x		Tabel 1
Hermelijn	x	x	x	x		Tabel 1
Huismuis	x	#	x			
Huisspitsmuis		x				Tabel 1
Konijn	x	x	x	x		Tabel 1
Mol	x	x	x	x		Tabel 1
Muskusrat	x	x	x	x		
Otter			x		VNW	Tabel 3 (bijlage IV)
Ree	x	x	x	x		Tabel 1
Rosse woelmuis		#	x	x		Tabel 1
Steenmarter	x	x	x	x		Tabel 2
Veldmuis	#	x	x	x		Tabel 1
Vos	x	x	x	x		Tabel 1
Wasbeer			x			
Wezel	x	x	x	x		Tabel 1
Wild zwijn				x		Tabel 2
Woelrat	x	x	x	x		Tabel 1

Bijlage 3. Broedvogels in de kilometerhokken 275-576, 276-577 en 276-579 in en rond het plangebied (SOVON)

Nederlandse naam	Waarneming			Rode lijst	Beschermingsregime
	275-576	276-577	276-579		
Bergeend	x				Vogels
Boerenzwaluw			x	GE	Vogels
Bosrietzanger	x	x	x		Vogels
Bruine Kiekendief	x				Vogels
Ekster			x		Vogels
Fazant	x		x		Vogels
Fitis	x	x	x		Vogels
Fuut			x		Vogels
Gele Kwikstaart	x		x	GE	Vogels
Grasmus	x	x	x		Vogels
Graspieper	x		x	GE	Vogels
Groenling		x	x		Vogels
Heggenmus	x		x		Vogels
Holenduif	x		x		Vogels
Houtduif	x	x	x		Vogels
Huismus			x	GE	Vogels
Huiszwaluw	x			GE	Vogels
Kauw			x		Vogels
Kievit	x		x		Vogels
Kleine Karekiet			x		Vogels
Kneu		x	x	GE	Vogels
Knobbelzwaan	x		x		Vogels

Nederlandse naam	Waarneming			Rode lijst	Beschermingsregime
	275-576	276-577	276-579		
Koekoek	x		x	KW	Vogels
Koolmees			x		Vogels
Kuifeend	x		x		Vogels
Meerkoet	x		x		Vogels
Merel		x	x		Vogels
Patrijs	x			KW	Vogels
Pimpelmees			x		Vogels
Putter	x	x			Vogels
Rietgors	x	x	x		Vogels
Ringmus		x	x	GE	Vogels
Roodborst	x				Vogels
Scholekster	x				Vogels
Spotvogel		x		GE	Vogels
Spreeuw	x		x		Vogels
Stadsduif			x		
Tjiftjaf			x		Vogels
Torenvalk	x				Vogels
Tuinfluiter		x	x		Vogels
Turkse Tortel			x		Vogels
Veldleeuwerik	x		x	GE	Vogels
Wilde Eend	x		x		Vogels
Winterkoning	x	x	x		Vogels
Witte Kwikstaart			x		Vogels
Zanglijster			x		Vogels
Zwarte Kraai	x		x		Vogels
Zwarte Roodstaart	x		x		Vogels

m = mogelijk
w = waarschijnlijk
z = zeker

Bijlage 4a. Watervogels in het telgebied WG 4260 (SOVON)

Nederlandse naam	Waarneming						Beschermingsregime
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	1% norm	
Aalscholver	3	2	5	3	10	3100	Vogels
Bergeend	12	9	6	9	4	3000	Vogels
Blauwe Reiger	6	5	4	11	7	2700	Vogels
Brandgans	1400	2350	5500	770	2180	3600	Vogels
Brilduiker	0	1	0	0	0	4000	Vogels
Casarca	0	1	0	0	0		
Dodaars	1	2	0	0	0	3400	Vogels
Fuut	6	6	5	10	4	4800	Vogels
Goudplevier	690	550	400	1200	820	8000	Vogels
Grauwe Gans	2263	443	590	780	482	4000	Vogels
Groenpootruiter	1	0	3	16	8	3100	Vogels
Grote Mantelmeeuw	0	1	0	0	0	4700	Vogels
Grote Zaagbek	9	6	4	5	4	2500	Vogels

Nederlandse naam	Waarneming						Beschermingsregime
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	1% norm	
Grutto	1	0	0	0	0	1700	Vogels
Keizergans	0	0	2	1	0		
Kemphaan	12	0	18	0	0	10000	Vogels
Kievit	970	1100	421	600	360	20000	Vogels
Kleine Mantelmeeuw	1	1	21	3	1	5300	Vogels
Kleine Rietgans	1	0	0	0	0	370	Vogels
Kluut	73	49	31	23	4	730	Vogels
Knobbelzwaan	1	11	1	0	0	2500	Vogels
Kokmeeuw	640	370	550	100	1000	20000	Vogels
Kolgans	36	1	0	238	14	10000	Vogels
Krakeend	12	6	7	7	3	600	Vogels
Kuifeend	11	29	16	9	10	12000	Vogels
Meerkoet	10	12	12	13	9	17500	Vogels
Middelste Zaagbek	0	0	0	0	0	1700	Vogels
Nijlgans	0	2	1	1	0		
Oeverloper	6	21	5	2	5	17000	Vogels
Pijlstaart	8	0	0	0	0	600	Vogels
Regenwulp	0	0	0	1	0	2300	Vogels
Roodhalsgans	0	0	0	0	0	880	Vogels
Rotgans	0	0	1	0	0	2200	Vogels
Scholekster	24	27	34	12	21	10200	Vogels
Slobeend	0	0	2	3	2	400	Vogels
Smient	110	4	100	16	0	15000	Vogels
Soepgans	0	5	0	0	0		
Stormmeeuw	30	130	111	110	50	17000	Vogels
Tafeleend	0	0	9	0	0	3500	Vogels
Toendrarietgans	0	0	0	6	0	6000	Vogels
Tureluur	14	16	25	10	32	2500	Vogels
Visdief	0	4	0	1	1	1900	Vogels
Waterhoen	0	1	0	2	4	20000	Vogels
Watersnip	0	0	0	1	1	20000	Vogels
Wilde Eend	135	540	81	221	90	20000	Vogels
Wintertaling	15	120	8	2	10	4000	Vogels
Wulp	251	365	7	90	6	4200	Vogels
Zilvermeeuw	1	1	2	7	1	13000	Vogels
Zomertaling	0	0	0	3	0	20000	Vogels
Zwarte Ruiter	0	0	3	2	4	1000	Vogels

Bijlage 4b. Watervogels in het telgebied GR 4730 (SOVON)

Nederlandse naam	Waarneming						Beschermingsregime
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	1% norm	
Brandgans	0	448	0	748	0	3600	Vogels
Grauwe Gans	977	231	3	18	742	4000	Vogels
Knobbelzwaan	3	0	11	0	14	2500	Vogels
Kolgans	64	0	0	0	214	10000	Vogels
Soepgans	0	0	0	2	0		

Bijlage 4c. Watervogels in het telgebied GR 4740 (SOVON)

Nederlandse naam	Waarneming						Beschermingsregime
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	1% norm	
Brandgans	0	34	0	0	0	3600	Vogels
Grauwe Gans	0	273	0	0	0	4000	Vogels
Knobbelzwaan	4	0	0	0	0	2500	Vogels
Kolgans	0	130	0	0	0	10000	Vogels
Toendrarietgans	0	5	0	0	0	6000	Vogels

Bijlage 4d. Watervogels in het telgebied GR 4810 (SOVON)

Nederlandse naam	Waarneming						Beschermingsregime
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	1% norm	
Grauwe Gans	0	110	0	0	0	4000	Vogels
Knobbelzwaan	43	14	7	12	7	2500	Vogels
Nijlgans	0	0	3	0	2		
Wilde Zwaan	0	1	0	0	0	590	Vogels

Bijlage 4e. Watervogels in het telgebied GR 4811 (SOVON)

Nederlandse naam	Waarneming						Beschermingsregime
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	1% norm	
Aalscholver	0	0			4	3100	Vogels
Blauwe Reiger	0	1			6	2700	Vogels
Grauwe Gans	8	0			6	4000	Vogels
Grote Canadese Gans	0	0			2		
Grote Mantelmeeuw	1	0			0	4700	Vogels
Grote Zaagbek	0	0			6	2500	Vogels
Knobbelzwaan	0	0			6	2500	Vogels
Kolgans	0	0			4	10000	Vogels
Krakeend	2	0			6	600	Vogels
Kuifeend	2	1			8	12000	Vogels
Meerkoet	0	0			16	17500	Vogels
Nijlgans	0	0			2		
Nonnetje	0	0			8	400	Vogels
Scholekster	1	0			0	10200	Vogels
Smient	8	0			48	15000	Vogels
Soepeend	0	0			12		
Stormmeeuw	0	0			40	17000	Vogels
Tafeleend	0	0			14	3500	Vogels
Waterhoen	1	0			4	20000	Vogels
Wilde Eend	220	271			650	20000	Vogels
Wintertaling	0	0			170	4000	Vogels
Wulp	1	0			8	4200	Vogels
Zilvermeeuw	1	0			25	13000	Vogels

Bijlage 4f. Watervogels in het telgebied GR 4812 (SOVON)

Nederlandse naam	Waarneming						Beschermings-regime
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	1% norm	
Aalscholver	1	0			6	3100	Vogels
Blauwe Reiger	0	0			4	2700	Vogels
Dodaars	0	0			2	3400	Vogels
Knobbelzwaan	0	0			16	2500	Vogels
Kolgans	185	0			1410	10000	Vogels
Kuifeend	0	0			16	12000	Vogels
Meerkoet	0	0			4	17500	Vogels
Smient	0	192			42	15000	Vogels
Soepeend	0	0			24		
Stormmeeuw	0	0			24	17000	Vogels
Wilde Eend	999	325			152	20000	Vogels
Wintertaling	0	0			46	4000	Vogels
Wulp	0	0			4	4200	Vogels
Zilvermeeuw	0	0			10	13000	Vogels

Bijlage 5. Vlinders in de uurhokken 08-44, 08-53, 08-54 en 13-14 in en rond het plangebied (waarnemingenverslag)

Nederlandse naam	Waarneming								Rode lijst	Bescher-mingsregime
	08-44		08-53		08-54		13-14			
	1999-2001	2002-2006	1999-2001	2002-2006	1999-2001	2002-2006	1999-2001-	2002-2006		
Argusvlinder	x			x		x		x		
Atalanta	x		x	x	x	x	x	x		
Boomblauwtje					x		x			
Bruin zandoogje	x		x	x	x	x	x	x		
Bruine vuurvlinder					x		x		KW	
Citroenvlinder	x		x	x	x	x	x	x		
Dagpauwoog	x	x	x	x	x	x	x	x		
Distelvlinder			x		x	x				
Eikenpage							x			
Gehakkelde aurelia						x		x		
Gele luzernevlinder			x			x				
Groot dikkopje					x		x	x		
Groot koolwitje		x	x	x	x	x	x	x		
Hooibeestje	x		x	x	x	x	x	x		
Icarusblauwtje			x	x	x	x	x			
Klein geaderd witje	x	x			x	x				
Klein koolwitje	x	x	x	x	x	x	x	x		
Kleine vos	x		x	x	x	x	x	x		
Kleine vuurvlinder					x	x	x	x		
Koevinkje	x		x	x	x	x	x			
Landkaartje			x	x	x	x	x			
Oranje luzernevlinder						x				
Oranje zandoogje					x	x	x	x		
Oranjetipje				x		x	x	x		

Nederlandse naam	Waarneming								Rode lijst	Bescher-mingsregime
	08-44		08-53		08-54		13-14			
	1999-2001	2002-2006	1999-2001	2002-2006	1999-2001	2002-2006	1999-2001-	2002-2006		
Rouwmantel	x								VN	Tabel 3 (bijlage 1)
Zwartsprietdikkopje	x	x	x	x	x	x	x			

Bijlage 6. Libellen in de uurhokken 08-44, 08-53, 08-54 en 13-14 in en rond het plangebied (waarnemingenverslag)

Nederlandse naam	Waarneming								Rode lijst	Bescher-mingsregime
	08-44		08-53		08-54		13-14			
	1999-2001	2002-2006	1999-2001	2002-2006	1999-2001	2002-2006	1999-2001-	2002-2006		
Azuurwaterjuffer	x									
Blauwe glazenmaker	x									
Bloedrode heidelibel	x				x					
Gewone oeverlibel			x				x			
Gewone pantserjuffer	x		x		x		x			
Houtpantserjuffer	x									
Lantaarntje	x		x		x		x			
Metaalglanslibel			x							
Paardenbijter			x							
Platbuik			x							
Steenrode heidelibel	x		x		x		x			
Variabele waterjuffer	x									
Zwarte heidelibel			x		x		x			

Bijlage 7. Codes Rode lijst

BE	Bedreigd
EB	Ernstig Bedreigd
GE	Gevoelig
KW	Kwetsbaar
OG	Onvoldoende Gegevens
NB	Niet Beschouwd, standaardlijstsoort
TNB	Thans Niet Bedreigd
UW	Uitgestorven (wereldschaal)
UWW	In het Wild uitgestorven (wereldschaal)
VN	Verdwenen uit Nederland
VN*	Verdwenen uit Nederland voor 1900
VNW	In het wild verdwenen (Nederland)

Bijlage 8. Uitleg beschermingsregime

Soorten in tabel 1

Dit betreft de soorten die in de AMvB 2004 ex artikel 75 van de Flora- en faunawet worden omschreven als 'Algemene soorten'. Ze zijn in Nederland zo algemeen voorkomend dat wordt aangenomen dat ruimtelijke ontwikkelingen de gunstige staat van instandhouding van deze soorten niet negatief beïnvloeden. Voor deze 'Algemene soorten' geldt een vrijstelling voor de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld.

Soorten in tabel 2

Dit betreft de soorten die in de AMvB 2004 ex artikel 75 van de Flora- en faunawet worden omschreven als 'Overige soorten'. Voor deze 'Overige soorten' geldt, in het kader van de Flora- en faunawet, een vrijstelling mits wordt gewerkt volgens een door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode. Deze gedragscode moet door de sector of de ondernemer zelf worden opgesteld en ingediend voor goedkeuring (zie hierna). Zolang geen gedragscode is opgesteld, moet voor verstoring van de soorten ontheffing worden aangevraagd. Een ontheffing zal worden verleend als:

- er geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- zorgvuldig wordt gehandeld.

Dit houdt in elk geval in dat de werkzaamheden geen wezenlijke invloed hebben op de soort. Er mag geen afbreuk worden gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Verder moet voorafgaand aan de werkzaamheden in redelijkheid alles worden verricht of gelaten om te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken dat dieren worden gedood of verwond en verblijfplaatsen worden beschadigd. Hierdoor ligt het voor de hand dat in ieder geval buiten het broedseizoen zal moeten worden gewerkt.

Soorten in tabel 3

Dit betreft de soorten die worden genoemd in bijlage 1 van de AMvB 2004 ex artikel 75 van de Flora- en faunawet of in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Ontheffing voor deze soorten wordt alleen verleend onder strikte voorwaarden. Voor verstoring van deze soorten kan slechts ontheffing worden verleend als aan de volgende drie voorwaarden wordt voldaan:

- als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- als er geen alternatief is voor de werkzaamheden;
- als sprake is van een specifiek in de wet of de AMvB genoemde omstandigheid, bijvoorbeeld de bedreiging van de volksgezondheid of de openbare veiligheid, bestendig gebruik en uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Gedragscodes voor soortenbescherming

Een gedragscode wordt noodzakelijk om van bepaalde vrijstellingen te kunnen gebruikmaken. De code moet door een sector of ondernemer worden opgesteld en worden goedgekeurd door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Een gedragscode maakt op systematische wijze duidelijk hoe aan de voorwaarden van de vrijstelling kan worden voldaan. Belangrijke elementen hierbij zijn de begrippen 'zorgvuldig handelen' en 'al het redelijke doen' om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen. Daarbij moet:

- een inventarisatie worden verricht naar beschermde soorten in het plangebied (door een deskundige);
- een plan van aanpak worden opgesteld voor het voorkomen van verstoring van de beschermde soorten;
- tevens een plan van aanpak worden opgesteld om verblijfplaatsen die voor langere periode worden gebruikt, te beschermen;
- bijzondere aandacht worden besteed aan soorten van de Rode lijst, bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage 1 van de Vogelrichtlijn;

en tot slot:

- mogen geen werkzaamheden worden uitgevoerd die in strijd zijn met de verbodsbepalingen in de voor soorten meest kwetsbare periode.

Vogels

Alle vogelsoorten (uitgezonderd exoten) zijn beschermd. Bij uitvoering van werkzaamheden in het kader van een ruimtelijke inrichting geldt vrijstelling van de verboden als wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode.

Als er geen gedragscode is, moet worden nagegaan of verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet worden overtreden. In dergelijk geval is het mogelijk ontheffing aan te vragen. Men kan ook buiten het broedseizoen werken of starten voor het broedseizoen en de werkzaamheden continu laten voortduren waardoor geen verbodsbepalingen worden overtreden. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor de meeste vogels geldt dat het broedseizoen van ongeveer 15 maart tot 15 juli duurt.

Colofon

Opdrachtgevers
Gemeente Reiderland
Contactpersoon:
Mevrouw L. Hut

Gemeente Bellingwedde
Contactpersoon:
Mevrouw T. Blokzijl

Rapport
De heer ing. D.J. Venema
BügelHajema Adviseurs

Fotografie
BügelHajema Adviseurs

Supervisie
De heer mr. P. Schollema
BügelHajema Adviseurs

Projectnummer
195.23.50.00.11

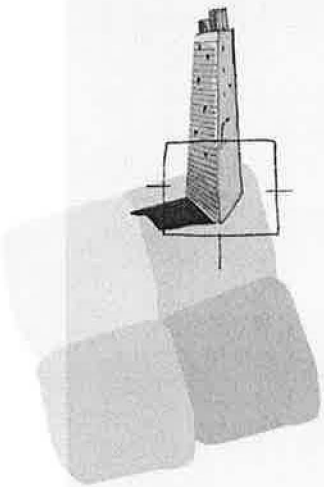

BügelHajema Adviseurs bv
Bureau voor Ruimtelijke
Ordening en Milieu BNSP
Vaart nz 48-50
Postbus 274
9400 AG Assen
T 0592 316 206
F 0592 314 035
E assen@bugelhajema.nl
W www.bugelhajema.nl

Vestigingen te Assen,
Leeuwarden en Amersfoort